כתב רחמנא לא תוכל לאוקמה בלאו ועדיין לאו שבכללות הוא אם כן נימא קרא לא תוכל לאכלם א] בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך למ"ל ליחודי אכילה ב] דכל חד וחד א"ר יצחק א האוכל לחם קלי וכרמל לוקה ג' והא א) אין לוקין על לאו שבכללות שאני הכא ג] דמייתר קראי לימא קרא לחם ונילף קלי וכרמל מיניה איכא למיפרך מה ללחם שכן נתרבה אצל חלה נכתוב קלי ולא לכתוב ד] לחם ונילף מקלי לחם מקלי לא אתי משום דקלי איתיה בעיניה לחם לא איתיה בעיניה כרמל מקלי לא אתי משום דקלי ב נתרבה אצל מנחות כרמל לא נתרבה אצל מנחות נכתוב כרמל ונילף לחם וקלי מיניה איכא למיפרך מה לכרמל שכן לא נשתנה מברייתו מן חד לא ילפי נילף חדא מן תרין לא נכתוב קרא לחם ונילף מקלי וכרמל איכא למיפרך מה לקלי וכרמל דאיתנהון בעיניהון לא נכתוב קרא כרמל ונילף מלחם וקלי איכא למיפרך מה ללחם וקלי שכן נתרבו אצל מנחות אמר לך רבי יצחק לא נכתוב קרא קלי ונילף מלחם וכרמל מאי אי פרכת מה ללחם שכן נתרבה אצל חלה כרמל יוכיח ואי משום דכרמל לא נשתנה מברייתו לחם יוכיח הלכך לוקה דמייתר ואימא קלי דמייתר מחייב חדא ה] אכולהון מחייב חדא אם כן נכתוב קרא לחם כרמל וקלי אי נמי נכתוב קלי ולחם וכרמל אמאי כתב לקלי באמצע הכי קאמר לחם ו] בקלי נחייב וכרמל נחייב בקלי א"ר ינאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פיגול אחד מגופי תורה ולא לימדו הכתוב אלא מגזירה שוה ז] ח] דאמר רבי יוחנן ג) תני זבדא בר לוי נאמר ט] להלן 1 ואוכליו עונו ישא ונאמר כאן 2 והנפש האוכלת ממנו עונה תשא י] מה להלן כרת ג אף כאן כרת א"ר סימאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ד ולא לימדו הכתוב אלא מג"ש מאי היא יליף קדש קדש יא] ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל וכתיב 3 ושרפת את הנותר באש יב] כי קדש וגו' אמר אביי לעולם אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי ה בתו מאנוסתו יג] הן הן גופי תורה ולא לימדה הכתוב אלא מג"ש ו) דאמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה לאיסורא אתיא זמה זמה לשריפה אמר רב אשי אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי ו נסקלים הן הן גופי תורה ולא לימדה הכתוב אלא מג"ש דתניא ז) נאמר כאן דמיהם בם ונאמר באוב וידעוני דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה: המפטם את השמן כו': ת"ר ז המפטם ח) את השמן ללמוד בו יד] [או] למוסרו לציבור פטור לסוך חייב והסך ממנו פטור לפי ח שאין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד אמר מר ללמוד בו [או] ע"מ למוסרו לציבור פטור מנלן אתיא טו] מתכונתו מן במתכונתה דקטרת וכתיב לגבי קטרת 4 לא תעשו ט) לכם לכם הוא דאסור אבל למוסרו לציבור פטור גבי שמן נמי למוסרו לציבור פטור ותיהדר קטרת טז] ונילף משמן מה שמן כי מפטם לחציין פטור אף קטרת נמי כי מפטם לחציין פטור אלמה י) אמר רבא קטרת ט שפטמה לחציין חייב שמן י שפטמו לחציין פטור אמר לך רבא גבי שמן כתיב ובמתכונתו לא תעשו כמוהו כמוהו הוא דאסור אבל חציו שפיר דמי גבי קטרת יז] דכתיב והקטרת אשר תעשה כל עשייה דקטרת אפשר דמקטיר פרס שחרית ופרס בין הערבים ת"ר כ שמן המשחה מר דרור ה' מאות קדה ה' מאות קנמן בשם ה' מאות וקנה בשם חמשים ומאתים נמצאו כולם אלף ושבעה מאות וחמשים תנא מניינא קמ"ל תנא הא קא קשיא ליה אימא קנה בשם כקנמן בשם מה קנמן בשם מחציתו בחמשים ומאתים אף קנה בשם מחציתו חמשים ומאתים דהוו להו תרין אלפים ואימא ה"נ אם כן נכתוב קרא קנמן בשם וקנה בשם מחצה ומחצה חמשים ומאתים אמר ליה רב פפא לאביי כשהוא שוקל בהכרע הוא שוקל או עין בעין הוא שוקל אמר ליה רחמנא כתב בד בבד ואת אמרת בהכרע (א) והאמר רב יהודה הקב"ה יודע יח] הכרעות אלמא דאית בהו הכרע אלא אמר רב יהודה דקנמן בשם אמאי מייתי מחציתו דחמש מאות חמשים ומאתים בחד זימנא וחמשים ומאתים בחד זימנא כיון דכולהון ה' מאות הויין נייתי ה' מאות בבת אחת ש"מ מדקמייתי לה לקנמן בשם בתרי זימני הכרע אית ביה והקב"ה יודע בהכרעות ומאי בד בבד אמר רבינא שלא יניח משקל במשקל וישקול ת"ר כ) שמן המשחה שעשה משה במדבר יט] משלקו העיקרין דברי ר' יהודה א"ל רבי יוסי והלא לסוף העיקרין אינו סיפק כ] כיצד עושה הביאו העיקרין ושלקום ל במים והציף עליהן שמן כא] המשחה וקלט את הריח וקיפחו אמר לו ר' יהודה

רש"י

לחם ישנו במנחות דלחם הפנים איקרי מנחה ט) ושתי הלחם של עצרת דכתיב בהו (במדבר כח) בהקריבכם מנחה חדשה: **שכן איתנהו בעינייהו.** הלכך לא מצית ילפת לה דהא כי אמרינן מה לקלי דאיתיה בעיניה ליכא למימר כרמל יוכיח: **שכן נתרבו אצל מנחות.** וכי פרכת מה לקלי שכן נתרבה על ידי מנחות ליכא למימר לחם יוכיח: **הפגול א' מגופי תורה.** דחייבין עליו כרת ולא למדוה הכתוב שיהא בכרת אלא נאמר בקדושים תהיו ואוכליו עונו ישא ואע"ג דכתיב ביה פגול לא בפיגול גמור קמיירי אלא במחשב בשחיטה חוץ למקומו דהכי דרשינן בתורת כהנים י) ובשחיטת קדשים (זבחים כח:) אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו וליכא למימר דהאי כרת עליה קאי דכתיב בפגול גמור בצו את אהרן והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ודרשינן בתורת כהנים י) ממנו עונה תשא ולא מחברו דהיינו חוץ למקומו דכתיב ביה מחשבה כותיה: **נאמר כאן.** בצו את אהרן בפגול גמור והנפש האוכלת וגו' והתם כתיב לא יחשב דהיינו פגול גמור חוץ לזמנו: **ונאמר להלן.** גבי נותר בפרשת קדושים תהיו ואוכליו עונו ישא וגו' מה (כאן) [להלן] בקדושים תהיו כרת דכתיב ונכרת: **ולא למדו הכתוב.** לנותר בכרת אלא בגזירה שוה דלא ידעינן דהאי כרת דקדושים תהיו בנותר קמיירי דהא בתר דקרא דחוץ למקומו כתיב ומשמע דעליה קאי אלא משום דאתיא קדש קדש: **בתו מאנוסתו אחד מגופי תורה.** דבשריפה: **אתיא הנה הנה.** כתיב באשתו (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה דמשמע בתה ממנו ובתה מאחר סיפיה דקרא שארה הנה זמה היא וכתיב (שם) ערות בת בנך או בת בתך ובאנוסה כתיב דהא בת בתו מאשתו נפקא לן מקרא דלעיל ערות אשה ובתה כב] ובתו לא כתיבא באנוסתו אלא אתיא הנה הנה מאשתו כתיב באשתו שארה הנה זמה היא וכתיב באנוסתו כי ערותך הנה מה התם כתיבא בתו דכתיב אשה ובתה אף כאן נמי באנוסה עשה בתו כבת בתו. וא"ת קל וחומר הוא אין מזהירין מן הדין: **זמה זמה לשריפה.** כג] כי יקח איש את אשה ואת אמה זמה היא (ויקרא כ): **נסקלין.** רוב חייבי סקילה כגון הבא על האם ועל הכלה לא כתיבא סקילה אלא דמיהם בם (שם): (ב) **המפטם.** לסוך ממנו חייב דכתיב (שמות ל) אשר ירקח כמוהו: **והסך ממנו.** אחר שלא פטמו: (ג) כד] ואשר יתן ממנו מ) מאותו של משה: **לחצאין.** כגון ו' לוגין דההוא דמשה הוה הין י"ב לוגין: חצאין דקטרת קפ"ד מנין דבכל יום היה מקטיר מנה כדאמרינן לקמן (דף ו.) כה] שס"ה מנין (כמנין ימות החמה): **פרס שחרית.** חצי מנה: **ה' מאות.** שקלים: **קנמן בשם ה' מאות.** דהכי אמר קרא נ) מחציתו חמשים ומאתים דלהכי נקט מחציתו שלא יהו שוקלים אותו הכל ביחד אלא לחצאין כדי שיהו שם שתי הכרעות: **תנא הכי קשיא ליה.** כלומר להכי אשמעינן ברייתא דאי ממשמעותא דקרא הוה אמינא קנה בושם כקנמן בשם דמחציתו דקרא אתרווייהו קאי קמ"ל: **מחצה למחצה.** שהיו שוקלין לחצאין: **עין בעין.** שאין הבשם מכריע: כו] (ע"א) **המקום יודע בהכרעות.** שלא היה שוקל ההכרעות לבד אלא מניחן כמות שהן והמקום יודע מה משקלו. פירוש רומי: **אלא אמר** כז] **רב יהודה הכי קשיא ליה כו'.** ה"ג **אלא אמר** כח] **רב יהודה.** מדקא מייתי ליה תרי זימני ולאו לאפושי הוא דעבד: **שלא יניח משקל כו'.** שישקול כל בשם ובשם כנגד הברזל ולא ישקול במניין דמר דרור ויחזור וישקול קדה כנגד מר דרור: **העיקרין.** כט] בבשמים: **אינו סיפק.** דשמן לא הוה אלא י"ב לוגין ועיקרין הוו טובא: **ושראן במים.** שיבלעו המים ולכשיציף עליהן השמן לא יבלעוהו: **וקלט השמן את הריח וקפחו.** קנחו וחברו קפחת את הרועה ביומא (דף פג:). קנחו משה לשמן מעל העיקרין ונתנו בצלוחית:

תוספות

א"כ לכתוב קרא לא תוכל לאכלם. ולא מצי למימר מדהוי ליה למימר דגנך לחוד דאכל חד וחד איכא פירכא דגן שנתרבה אצל חלה ותירוש בנסכים ויצהר במנחות ל"א ומתירוש ויצהר לא אתי דגן שכן יש בהן צד ריבוי אצל מזבח אך קשה דליכתוב דגן ויצהר או דגן ותירוש וליתי הך מינייהו: **אימא** קלי דמייתר נחייב חדא וכו'. לעיל גבי חלב שור וכבש ועז הוי מצי למיפרך הכי:

מסורת הש"ס

א) לעיל ד. וש"נ, ב) [עי' זבחים כח:], ג) חגיגה יא: סנהדרין נא. עה: פז: יבמות ג., ד) [סנהדרין נד. סו.], ה) [תוספתא מכות רפ"ג], ו) עי' בב"ש, ז) [לקמן ו: ע"ש], ח) [הוריות יא: כל הענין ע"ש], ט) [עי' מנחות פ"ה מ"ג ותויו"ט], י) [קדושים פרק א], כ) [צו פרשה ח], ל) [ויקרא יח], מ) [שמות ל], נ) [שם],

שינויי נוסחאות

א] לאכלם מאי לא תוכל לאכול בשעריך [ותיבת למ"ל נמחק]. (ש"מ): ובש"מ כ"י: א"כ נימא קרא לא תוכל לאכול בשעריך: **ב]** אכילה אכל חד וחד. (ש"מ): **ג]** דמייתרי קראי. (ש"מ): **ד]** לחם וכרמל ונילף. (ש"מ): **ה]** ואכולהון. (ש"מ): **ו]** לחם כי קלי מיחייב וכרמל מיחייב כי קלי. (ש"מ): **ז]** שוה דיליף עון מנותר דאמר. (ש"מ): **ח]** בס' ב"ש מוחק מכאן תיבות דא"ר יוחנן תני זבדא בר לוי וגרס להו לקמן גבי ר' סימאי וכו' מג"ש מאי היא דא"ר יוחנן תני זבדא בר לוי יליף קדש קדש (כבזבחים כח:): **ט]** בדפו"ר: נאמר כאן ואוכליו וכו' ונאמר להלן והנפש וכו' (והוגה בדפוסים ע"פ ב"ש): **י]** מה כאן כרת אף להלן כרת. (ש"מ): [הגה"ה זו היא ע"פ מה שנדפס בדפו"ר נאמר כאן וכו' ונאמר להלן וכו', אך לפי הנוסח שבדפוסים צ"ל כלפנינו מה להלן כרת אף כאן כרת]: **יא]** קדש כתיב הכא ואוכליו. (ש"מ): **יב]** באש לא יאכל כי קדש הוא מה להלן נותר אף כאן נותר אמר. (ש"מ): **יג]** מאנוסתו אחד מגופי תורה. (ש"מ): **יד]** בו ע"מ למוסרו לצבור פטור לסוך בו חייב. (ש"מ): **טו]** אתיא ובמתכונתו. (ש"מ): **טז]** קטרת ותילף. (ש"מ): **יז]** קטרת כתיב והקטרת אשר תעשה כל עשייה דהקטרה אפשר דמקטיר פרס. (ש"מ): **יח]** יודע בהכרעות מכלל דאית בהו הכרע רב יהודה סבר קנמן בשם [והשאר נמחק]. (ש"מ): **יט]** במדבר בו שלקו העיקרים דברי ר"י. (ש"מ): וגי' ב"ש: היו שולקין בו את העיקרים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר וכו': **כ]** סיפק אלא כיצד עושה הביאו העיקרין ושראום במים. (ש"מ), וגי' ב"ש: אלא שורין את העיקרין במים: **כא]** תיבת המשחה נמחק. (ש"מ): **כב]** צ"ל ובתו מאנוסתו לא כתיבא. (גליון): **כג]** צ"ל ואיש אשר יקח את אשה כו'. (גליון): **כד]** תחילת הדיבור: פטור. שנאמר ואשר. (ש"מ): **כה]** [צ"ל שס"ה]. (גליון) [וכ"ה בדפו"ר]: **כו]** מכריע המקום יודע בהכרעות לשלם שכר המרבה בהכרעות ע"א. (ש"מ): **כז]** אלא אמר אביי רב יהודה. (ש"מ): **כח]** בדפו"ר: אלא אמר לך ר' יהודה: **כט]** העיקרין הבשמים. (ש"מ):

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואת אמרת בהכרע אמר ליה והאמר רב יהודה הקב"ה יודע בהכרעות וכו' קנמון בשם אמאי מייתי מחציתו חמש כצ"ל ואות ד' נמחק: (ב) רש"י ד"ה נסקלין וכו' בס הס"ד ואח"כ מ"ה לסוך המפטם: (ג) ד"ה והסך וכו' פטמו הס"ד ואח"כ מ"ה שעשה משה דכתיב ואשר יתן:

רבינו גרשום

ועדיין. אמאי לקי לאו שבכללות הוא ולאו לחלק: **אם כן.** דמשום לאו שבכללות גרידא **נימא קרא לא תוכל לאכלם** שכבר הזכירן: **לחם קלי וכרמל.** קודם העומר: **דקלי איתיה בעיניה.** דלא נטחן ולא נתערב במים ומלח: **דקלי נתרבה אצל מנחות.** אביב קלוי באש גרש כרמל האי כרמל היינו רך ומל כדמתרגם פירוכן רכיכן: **כרמל לא נתרבה אצל מנחות.** דהאי כרמל דלא תאכלו היינו יבש לגמרי כדמתרגמי' ולחם וקלי וכרמל ופירוכן ולא כתב ביה רכיכן: **מה לכרמל שלא נשתנה מברייתו.** כלל שלא נתחרך ולא נטחן: **מה לקלי וכרמל.** שכן **איתנהון בעיניהון** דלא נטחנו ולא נתערבו במים ומלח: **אמר לך ר' יצחק.** קלי מייתר דלא נכתוב קלי ואי פרכת דכרמל דלא נשתנה מברייתו אפי' ע"י חירוך לחם יוכיח: **הלכך קלי מייתר.** לחייב מלקות: **אמאי כתביה קלי במיצעי.** בין לחם לכרמל הכי קאמר **לחם כי קלי** נתחייב **כרמל כי קלי** נתחייב לחייב על כל אחת: **שהרי פיגול.** המחשב לאוכלו חוץ לזמנו **אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב** לכרת **אלא מגזירה** שוה דיליף עון עון מנותר **נאמר כאן** בנותר **ואוכליו עונו ישא** והאי פגול דהכא חוץ למקומו הוא דהא כתיב ביה הכא לא יחשב **ונאמר להלן** בפגול **עונה תשא מה להלן** בנותר **כרת** דכתיב ואוכליו וגו' ונכרתה וגו' **אף כאן כרת: שהרי נותר לא למדו הכתוב אלא בג"ש** דיליף קדש קדש **כתיב הכא כי את קדש ה' חילל וכתיב** התם **ושרפת את הנותר באש** לא יאכל **כי קדש** מה להלן נותר אף כאן נותר ולא פגול אע"ג דכתיב ביה פגול דחוץ למקומו הוא כמקומו א): **שהרי בתו מאנוסתו לא למדה אלא מג"ש דאמר ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה לאיסורא** כתיב הכא גבי לאו ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה וגו' והאי דקאמר ערות אשה ובתה באשה שיש לו אישות בה קא מיירי לא שנא בתה שהיה לה מאחר לא שנא בתה שיש לה ממנו וכתיב ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה והכא לא כתיב אשה משמע דכל הני לאו באישות מיירי אלא באונס אשכחן בת בנו ובת בתו מאנוסתו בתו מאנוסתו מנין וכי תימא ק"ו אין עונשין מן הדין אלא אתיא הנה הנה לאיסורא מה כאן גבי ערות אשה ובתה גלי בבתו מאישות אף הכא בערות בת בנך או בת בתך מיחייב נמי אבתו מאנוסתו **ואתיא זמה זמה לשרפה** כתיב הכא גבי ערות אשה ובתה (הנה שארה הנה זמה היא) וכתב בשרפה זמה דכתב ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא מה זו בשרפה אף זו בשרפה בתו מאנוסתו נמי ב): **מה אוב וידעוני בסקילה.** דכתיב באבן ירגמו אותם דמיהם בם: **המפטם.** ע"מ **לסוך ממנו חייב** ואינו מוסר לציבור ועובר משום על בשר אדם לא ייסך ובמתכונתו לא תעשו: **והסך ממנו.** שלא עשאה **פטור** אע"פ שמסרה זה לציבור מ"ט **לפי שאין חייבין** כו': **מה שמן כדמפטם.** ליה **לחצאין פטור** כדמפרש לקמיה: **אשר תעשה.** כתיב **כל עשייה דקטרת** כלומר כל אותו שיעור שמקטיר אסור לפטם כמוהו **ואפשר דמקטר** קטרת לחצאין דמנה היה מקטיר **פרס שחרית ופרס בין הערבים** משום הכי כי מפטם לחצאין חייב: **אף קנה בשם מחציתו חמשים ומאתים.** כלומר דכולה חמש מאות והוו להו תרי אלפין: **ואימא הכי נמי.** נימא תרין אלפין: **אם כן נימא קרא** לתרווייהו לקינמון בשם ולקנה בשם **מחציתו חמשים ומאתים**, מדלא קאמר לקנה בשם מחציתו ש"מ דאלף ותש"נ: **כתב רחמנא בד בבד.** מתקל במתקל דהיינו עין בעין: **ואת אמרת בהכרע.** כלומר שהיה שוקל ההכרעות אח"כ לבד לידע כמה הכרע יש בהן אלא מדכתיב בד בבד אלמא לית בהן הכרע: **והאמר רב יהודה המקום הוא יודע בהכרעות.** כלומר שלא היה שוקל ההכרעות לבד אלא מניחן כמות שהן והמקום יודע מה משקלן **אלמא דאית ליה הכרע** לכל שקל: **אמר לך אביי רב יהודה.** דאית ליה הכרע יליף מהכא דסבר קנמון בשם **אמאי מייתו במחציות** בתרין זמני אלא ש"מ למילף **דאית בהו הכרע** והמקום יודע כמה הכרעות ואין שיעור להכרע: **ומאי בד בבד.** דקאמר לא דמשמע עין בעין אלא **שלא יניח משקל במשקל וישקול.** כלומר שלא יניח משקל האבן של חמשים ומאתים עם החמשים ומאתים וישקול שקל של חמש מאות אלא לכל משקל יניח אבנו היינו בד בבד: לישנא אחרינא מכלל **דאית ביה הכרע דאמר** ר' יהודה קנמון ג) **בשם אמאי מייתי מחציתו** וכו': **שמן המשחה שעשה משה במדבר.** דכתיב ושמן זית הין: **בו שלקו את העיקרין.** מר דרור כו' כדי שיקלטו ריח: **אלא הביא עיקרין ושראן במים.** כדי שלא יבלעו מן השמן והיה זורק המים לחוץ והיה זורק השמן על גבי העיקרין **והציף** עליהן שמן שיהו מכוסין וקלט השמן את הריח מן הבשמים: **וקפחו.** והיה מסירו מיד כדי שלא יבלעו העיקרין השמן: **א"ל** ר' יהודה. מה צורך בכך **וכי נס אחד** כו':

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ג [ופי"ח מהל' סנהדרין הל' ג]:

כח ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג:

כט ג מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הל' ו:

ל ד מיי' שם הלכה י:

לא ה מיי' פ"ב מהלכ' איסורי ביאה הל' ו:

לב ו מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הל' י:

לג ז מיי' פ"א מהלכ' כלי המקדש הל' ד:

לד ח מיי' שם הל' ה:

לה ט מיי' פ"ב שם הל' ט:

לו י מיי' פ"א שם הלכה ד:

לז כ ל מיי' שם הלכה ג:

תורה אור השלם

1. וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ יְיָ חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ויקרא יט ח
2. וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח
3. וְאִם יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא: שמות כט לד
4. וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַייָ: שמות ל לז

מוסף רש"י

אתיא הנה הנה לאיסורא. כתיב בנישואין שארה הנה זמה היא, וכתיב באונסין כי ערותך הנה, מה הנה האמור בנשואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה, אף באונסין עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו, **אתיא זמה זמה לשריפה.** מאחר שלמדת אנוסה מנשואה ובנשואה כתיב זימה היא, כמה דכתיב באנוסה דמי וחזור ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (חגיגה יא: וכעי"ז יבמות ג. וסנהדרין נא. עה.). **ומן ק"ו לא** תייתיה דאין עונשין מן הדין, אבל גזירה שוה הוי כאילו מפורש בו, דהא לכך דרשה איכתיב הנה יתירה (סנהדרין נא.). **מה להלן בסקילה.** דכתיב באבן ירגמו אותם (סנהדרין סו.). **שמן המשחה שעשה משה.** דכתיב (שמות ל) שמן משחת קדש יהיה זה לי (המפרש הוריות יא:). **העיקרין.** אותם שרשים של בשמים האמורים בפרשה, דכתיב ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגו' (שם). **לסוף העיקרין אינו סיפק.** לפי שהשמן לא היה אלא י"ב לוגין כדמפרש לקמן והעקרים היו מרובים ואפילו בסיכה היה נבלע בעיקרים כל שכן בשליקה (שם). **ושלקום במים.** ברישא, שהיו מתמלאים מן המים ושוב לא יהיו בולעים מן השמן כל כך (שם). **והציף עליהן.** לאחר שהוציאם מן המים כדי שיקלוט השמן מריח הבשמים (שם). **וקפחו.** ומוציא השמן לאלתר (שם).

שיטה מקובצת

אין לוקין על לאו שבכללות. ואע"ג דכולן מפורשין במקרא בהדיא אפ"ה חשיב להו לאו שבכללות משום דא"נ לא נתפרשו שמעינן כולהו שפיר מכלל דלא תוכל לאכול מעשר כו' כדפי' לעיל גבי חלב שור וכשב ועז. (תוס'): **ואימא קלי** דמייתר מחייב חדא כו'. עיין בהשמטות: **נאמר כאן ואוכליו עונו ישא.** עיין בהשמטות: **אמר אביי כו' שהרי בתו מאנוסתו.** עיין בהשמטות: **ע"מ למוסרו לצבור.** צ"ע היכא משכחת לה שהרי לא נעשה ממשה ואילך שום שמן המשחה שהרי הוא קיים לעתיד לבא כדאמרי' לקמן וצ"ל אע"ג דלא צריך אם עשאו למסרו לצבור פטור. (תוס'): **אפשר דמקטיר פרס שחרית.** עיין בהשמטות: **תנא מניינא קמ"ל.** עיין בהשמטות: **המקום יודע בהכרעות.** עיין בהשמטות: **שלא יניח משקל במשקל.** עיין בהשמטות:

א) תיבת "כמקומו" ליתא בכת"י ירושלים. ב) נראה דל"ל דכתיב ביה נמי כי ערותך הנה וילפינן הנה הנה מהתם והוי כמו דכתיב ביה נמי זימה וכתיב בשריפה וכו'. [המגיה בווילנא]. [אמנם הנוסח בכל כתבי היד כנדפס]. ג) פי' דהל"א לא גריס אלא אמר לך רב יהודה רק דאמר רב יהודה וכו'. ורב יהודה בעצמו הביא ראיה מהכתוב ונראה דלזה כתב רש"י דה"ג אלא אמר ר"י וכו' ור"ל (לאפוקי) [לאסוקי] מגי' הל"א. [המגיה בווילנא].

(א)וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה והלא נסים הרבה נעשו בו מתחלתו ועד סופו תחלתו לא היה אלא [א]י״ב לוג ובו נמשח המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעתיד לבא שנאמר [1]שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם (ב)זה בגימטריא י״ב לוגין הויין ת״ר [2]ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן וגו׳ רבי יהודה אומר שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה נסים נעשו בו מתחלתו ועד סופו תחלתו לא היה אלא י״ב לוגין א]כמה יורה בולעת כמה עיקרין בולעין כמה האור שורף ובו נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל ז׳ ימי המלואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים [ב]ואפי׳ כהן גדול בן כ״ג טעון משיחה [ג]ואין מושחין מלך בן מלך ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה [ד]מפני מחלוקת אדוניה ואת יהואש מפני ב]עתליה ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה ג]גדול מאחיו שתי שנים אמר מר ואפי׳ כ״ג בן כ״ג טעון משיחה מנלן דכתיב [3]והכהן המשיח תחתיו מבניו נימא קרא והכהן(א) ד]שתחתיו מבניו מאי המשיח הא קמ״לה] דאפי׳ מבניו ההוא ו]דמשח הוי כ״ג ואי לא משח לא הוי כ״ג אמר מר אין מושחין מלך בן מלך מנלן אמר רב אחא בר יעקב דכתיב [4]למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו ז] (כל הימים) ירושה היא ומפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקת אדוניה מנלן דכי ח]אתי מחלוקת בעי משיחה ולא כל דבעי מלכא מורית ליה מלכותא אמר רב פפא אמר קרא [4]בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל תנא אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקת יורם בן אחאב אמאי תיפוק ליה דמלך ראשון הוא חסורי מיחסרא והכי קתני [ה]מלכי בית דוד מושחין מלכי ישראל אין מושחין ואם תאמר מפני מה משחו יהוא בן נמשי מפני מחלוקת יורם בן אחאב אמר מר מלכי בית דוד מושחין ואין מלכי ישראל מושחין מנלן דכתיב [5]קום משחהו כי זה הוא זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה אמר מר מפני מחלוקת יורם ומשום מחלוקת יורם בן אחאב ט]נמעל בשמן המשחה כדאמר רב פפא [ו]באפרסמא דכיא ה״נ באפרסמא דכיא ואת יהואחז מפני יהויקים שהיה גדול ממנו שתי שנים ומי קשיש והכתיב [6]ובני יאשיה הבכור יוחנן והשני יהויקים והשלישי צדקיהו והרביעי שלום וא״ר י]יוחנן הוא יוחנן הוא יהואחז הוא צדקיהו הוא שלום אלא לעולם יהויקים קשיש יא]ואמאי קרי ליה בכור שהוא בכור למלכות ומי מוקמינן זוטא קמי קשישא והכתיב [7]ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ההוא [ז]ממלא מקום אבותיו הוהיב] אמר מר הוא שלום הוא צדקיה (ב) והא בדרי קחשיב יג]ומאי קרי ליה שלישי שהוא שלישי לבנים יד]ומאי קרי ליה רביעי שהוא רביעי למלכות משום דמלך יכניה קמיה בתחלה מלך יהואחז (ג) וסוף מלך יהויקים וסוף מלך יכניה וסוף מלך צדקיה ת״ר הוא שלום הוא צדקיה ולמה נקרא שמו שלום שהיה טו]שלם במעשיו דבר אחר שלום ששלם מלכות בית דוד בימיו ומה שמו מתניה שמו שנאמר [8]וימלך טז]את מתניה דודו תחתיו ויסב שמו צדקיה דאמר לו יה יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי שנאמר יז][9]ויביאהו בבלה וכתיב [10]וגם במלך נבוכד נאצר יח]מלך בבל מרד אשר השביעו באלהים [ג]ומי הוה שמן המשחה והתניא [ח]משנגנז ארון נגנז צנצנת המן וצלוחית יט]שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדים ופרחים וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שנאמר [11]ואת כלי הזהב אשר השיבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ומי גנזו יאשיה מלך יהודה גנזו שנאמר [12]ויאמר כ]המלך אל הכהנים תנו את ארון הקדש ואמר רבי אלעזר אתיא שם שם אתיא דורות דורות אתיא משמרת משמרת אמר רב פפא באפרסמא דכיא ת״ר כא][ט]מושחין את המלכים כמין נזר [י]ואת הכהנים (ז)כמין כי אמר רב מנשיה כמין כי יוני תני חדא בתחלה מציק שמן על ראשו ואחר כך נותן לו שמן בין ריסי עיניו ותני אחריתי בתחלה נותן לו שמן בין ריסי עיניו ואחר כך מציק לו שמן על ראשו תנאי היא איכא למאן דאמר משיחה עדיפא ואיכא למאן דאמר יציקה עדיפא מאי טעמא דמ״ד יציקה עדיפא שנאמר [13]ויצק משמן המשחה על ראש כב]אהרן (ד) ומאן דאמר משיחה עדיפא קסבר שכן נתרבה אצל כלי שרת והכתיב ויצק ולבסוף וימשח ה״ק מה טעם ויצק משום וימשח אותו לקדשו ת״ר [14]כשמן הטוב כג]היורד על הראש וגו׳ כמין כד]שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן בזקנו אמר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות בעיקרי זקנו ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמא חס ושלום מעלתי בשמן המשחה יצתה בת קול ואמרה [15]כטל חרמון שיורד על הררי ציון מה טל אין בו מעילה אף שמן שיורד על זקן אהרן אין בו מעילה ועדיין אהרן היה דואג שמא משה לא מעל ואני מעלתי יצתה בת קול ואמרה לו [16]הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל אף אתה לא מעלת ת״ר [כ]אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך מלכותן שנאמ׳ [17]ויאמר המלך כה](אל בניהו) וגו׳ והורדתם אותו על גיחון (וגו׳) ומשח אותו שם (ה)אמר רב אמי האי מאן דבעי לידע אי כו]משכא שתא אי לא מייתי שרגא בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהוריה נידע דמסיק שתיה ומאן דבעי נעביד עיסקא ובעי דנידע אי מצלח עיסקא אי לא נירבי תרנגולא אי שמין ושפר נידע דמצלח האי מאן דבעי ניפוק באורחא ובעי דנידע אי הדר לביתיה ניעול ניקום כז]בביתא (ו)דבהתא אם חזי

וכי נס א׳ נעשה בו. שאתה מתמיה שאינו ספק אפילו לסוךכח] אהרן ובניו כל ז׳ ימי המלואים כדמפרש בפ״ק דיומא (דף ה.) שבעת ימים ימלא את ידכם (ויקרא ח) ואיתקש משיחה לריבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא בם את ידם (שמות כט): **זה לי לדורותיכם.** אלמא כולהו י״ב לוגין כט]דקיימי לעתיד לבוא: **יהויקים.** היה גדול מיהואחז ב׳ שנים דכתיב בו (מלכים ב כג) (ה) יהואחז בן עשרים ושלש שנה היה במלכו וג׳ חדשים מלך וביהויקים כתיב (שם) בן עשרים וחמש שנה היה במלכו נמצא יהויקים גדול מיהואחז ב׳ שנים כך שנויה בסדר עולם: **בזמן שלום בישראל.** הוי המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחלה: **ולא מלכי ישראל.** משבא דוד אבל שאול נמשח: **ומפני מחלוקתו של יורם** ל]**נמשח כו׳.** דבשלמא מלך בן מלך דבית דוד כי איכא מחלוקת נפקא לן מקראי להדר למילתיה קמייתא למשיחה אבל מלכי ישראל לא חזו למשיחה כלל: **באפרסמא דכיא.** נמשח ולא בשמן המשחה: ה״ג לא]**[ואמר רבין] יוחנן הוא יהואחז צדקיהו הוא שלום: והא בדרי חשיב ליה.** דחשיב שלישי ורביעי: **דמלך יכניהו.** בן יהויקים תחת יהויקים אביו קמי צדקיהו: **שנאמר ואת כלי הזהב וגו׳.** מדכתיב בארגז מצדו אלמא כל היכא דהוי ארון הוי ארגז בהדיה וכי איגניז איגניז בהדיה: **תנו את** לב]**הארון.** בבית אשר בנה שלמה כי אין לכם משא בכתף וגרסינן במסכת שקלים (פ״ו ה״א) אמר להם אם גלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם וגנזו: **צנצנת אתיא שמה שמה.** כתיב בארון (שמות ל) אשר אועד לך שמה ובצנצנת כתיב (שם טז) ותן שמה מלא העומר מן: **מקלו של אהרן אתיא משמרת משמרת.** מצנצנת. כתיב במקל (במדבר יז) למשמרת לאות לבני מרי בצנצנת ז) למשמרת לדורותיכם: **ושמן המשחה אתיא דורות דורות.** מצנצנת: **כמו נזר.** סביב על ראשו: **כמין כי.** אות יוונית ועשוי כזה X לג]דמליק שמן על ראשו ואח״כ בין ריסי עיניו ומצרפן באצבעו דרך הפדחת: **מספר.** מדבר. ל״א מסתפר דשקיל לד]במזייה: **שמא מעלתי.** שמשתי שם יותר מדאי: **ואני מעלתי.** שבגדי נהנים מריח השמן שבזקני: **גיחון.** מעיין קטן סמוך לירושלים ולא זהו גיחון הגדול היוצא מעדן: **נייתי תרנגולתא.** לשם כך: **בביתא** לה]**דבהתא.** אפל במקלט:

תוספות מלכי ישראל אין מושחין. מדוד ואילך דכתיב ביה מיעוט זה טעון משיחה ולא אחר אבל שאול דהוי קודם לכן נמשח: **ממלא** מקום אבותיו הוי. ואע״פ שרשע הוא שמא באותו שעה הוי צדיק:

עין משפט נר מצוה

לח א מיי׳ פ״א מהלכות כלי המקדש הל״ג:

לט ב מיי׳ שם הל׳ ז:

מ ג ד מיי׳ שם הל׳ יא:

מא ה מיי׳ שם הל׳ ז:

מב ו מיי׳ שם הל׳ יא:

ז [מיי׳ פ״ד מהלכות כלי המקדש הלכה כ]:

מג ח מיי׳ פ״ד מהל׳ בית הבחירה הל״א:

מד ט י מיי׳ פ״א מהל׳ כלי המקדש הל׳ ט:

מה כ מיי׳ שם הל׳ יא:

תורה אור השלם

1. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: שמות ל לא
2. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: ויקרא ח י
3. וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק עוֹלָם לַיְיָ כָּלִיל תָּקְטָר: ויקרא ו טו
4. לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: דברים יז כ
5. וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אַדְמוֹנִי עִם יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר יְיָ קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא: שמואל א טז יב
6. וּבְנֵי יֹאשִׁיָּהוּ הַבְּכוֹר יוֹחָנָן הַשֵּׁנִי יְהוֹיָקִים הַשְּׁלִשִׁי צִדְקִיָּהוּ הָרְבִיעִי שַׁלּוּם: דברי הימים א ג טו
7. וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר: דברי הימים ב כא ג
8. וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מַתַּנְיָה דֹדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ: מלכים ב כד יז
9. וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיְבִאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית יְיָ וַיַּמְלֵךְ אֶת צִדְקִיָּהוּ אָחִיו עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם: דברי הימים ב לו י

וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז, יג

10. וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרָד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים וַיֶּקֶשׁ אֶת עָרְפּוֹ וַיְאַמֵּץ אֶת לְבָבוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב לו יג
11. וּלְקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן יְיָ וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָאַרְגַּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ: שמואל א ו ח
12. וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַיהוָה תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף עַתָּה עִבְדוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב לה ג
13. וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: ויקרא ח יב
14. כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יֹרֵד עַל הַזָּקָן זְקַן אַהֲרֹן שֶׁיֹּרֵד עַל פִּי מִדּוֹתָיו: תהלים קלג ב
15. כְּטַל חֶרְמוֹן שֶׁיֹּרֵד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שָׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם: תהלים קלג ג
16. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד: תהלים קלג א
17. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן: וּמָשַׁח אֹתוֹ שָׁם צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה: מלכים א א לג-לד

רבינו גרשום

מלכות ירושה היא. ואין צריך משיחה: **ולאו כל** אימת א) **דבעי מלך מורית.** מלכות לבניו בלא משיחה: **בקרב ישראל.** בזמן ששוכן בקרב ישראל בשלום דאין מחלוקת בינייהו מוריש מלכות לבניו: **תיפוק לי דמלך ראשון הוא.** דלא היה בן מלך: **כדאמר רב פפא.** לקמן **באפרסמא דכיא** משחוהו שהיה יהויקים גדול ממנו ב׳ שנים: **וא״ר יוחנן הוא יוחנן** וכו׳. אלמא יהואחז קשיש מדקרי ליה בכור: לא להכי קרי ליה **בכור שהוא בכור למלכות.** שמלך קודם אחיו: **והא בדרי קא חשיב** להו. כלומר שלישי והדר רביעי אלמא תרי גברי הוו: לעולם הוא שלום הוא צדקיה **ואמאי** קרו ליה שלישי וכו׳: **שהוא רביעי למלכות.** דמלך יכניה בן דודו קמיה ויצא בגלות וגלותו עמו קודם חרבן וסוף **מלך צדקיהו: ומי הוה שמן המשחה.** בימי יהואחז והא נגנז בימי יאשיה אביו דתניא **משנגנז ארון** כו׳: **תשימו בארגז מצידו.** כלומר שנגנז בצד הארון: **ואמר ר׳ אלעזר.** צנצנת המן דנגנז **אתיא** שמה שמה כתיב הכא ותן שמה מלא העומר מן וכתיב בארון ונועדתי לך שם וכתיב בצנצנת משמרת וכתיב במקלו של אהרן למשמרת לאות לבני מרי: **ואתיא דורות דורות.** כתיב בצנצנת למשמרת לדורותיכם וכתיב בשמן המשחה זה לי לדורותיכם מלמד (שכולו) [שכולן] נגנזו: **כמין נזר.** משחו במצחו מאוזן לאוזן וערפו מאחוריו כלומר סביב סביב: **כמין כי יוני.** ח כך מן המצח על גבי הראש עד העורף ומפרש **כמין כי תני חדא** כו׳. מאן דאמר בתחלה בין ריסי עיניו מושח קסבר משיחה **עדיפא** שכן נתרבתה **אצל כלי שרת.** שלא מצינו בהן יציקה אלא משיחה: **משום דוימשח אותו לקדשו.** כבר: **כשהוא מספר.** מדבר **עולות** ויושבות לו **בעיקרי** זקנו. כדי שלא יפלו לארץ כשהוא מנענע פיו לדבר: **ועל דבר זה היה משה דואג.** שהיה משה אומר שמא **מעלתי** לפי שהזקן לא נצטוה למשוח והיה רואה בו שני טיפין מן הראש ירדו לזקן **יצאה ב״ק** כו׳: **שמא אני מעלתי.** שאני נהנה בריח שבזקני **יצאה ב״ק** כו׳: **אי משיך נהוריה.** עד שיכלה כל השמן שבכלי: **נירבי תרנגולתא.** על שם אותו עסקא:

א) בכ״י של הס״מ ליתא תיבת אימת.

מסורת הש״ס

א) הוריות יא:, ב) [מנחות פט. הוריות יא: ע״ש], ג) הוריות יב. יומא נב: אדר״נ פמ״א, ד) [הוריות שם ע״ש. מנחות עה. ע״ש], ה) הוריות יב., ו) [ע׳ בהוריות אבל בערוך ערך הבר ב׳ איתא דהברא פירוש חושך], ז) [שמות טז],

שיטה מקובצת

בן מלך. בירושלמי דסוטה בפרק משוח מלחמה (פ״ח ה״ג) מפיק מקרא: **כהן גדול.** עי׳ תוס׳ מנחות ד׳ נא ע״ב (ד״ה והכהן): **מנלן דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו.** ומגופיה דקרא לא מצי לאוכוחי דאיכא למימר דה״ק אותו שיהיה נמשח: **הוא שלום הוא צדקיה.** עיין בהשמטות: **יורד על הזקן זקן אהרן וגו׳.** איתא במדרש (שהש״ר א פסוק י) לכך כתיב שתי פעמים זקן לפי שהיה על זקן אהרן כאילו היה על זקנו וזהו שאמר הכתוב שבת אחים גם יחד. כך נ״ל:

שינויי נוסחאות

א] לוגין ראה כמה. (ש״מ) : **ב]** מפני מחלוקתה של עתליה. (ש״מ) : **ג]** גדול ממנו שתי שנים. (ש״מ) : **ד]** צ״ל מתחתיו כ״א בהוריות. (גליון) : **ה]** קמ״ל. ס״א דבעי משיחה ל״א. (ש״מ) : **ו]** ההוא דמשיח הוי כ״ג ואי לא משיח לא הוי כ״ג. (ש״מ) : **ז]** ובניו מלכות ירושה [תיבות כל הימים נמחק]. (ש״מ) : **ח]** דכי איכא מחלוקת. (ש״מ) : **ט]** אחאב נמעול בשמן. (ש״מ) : **י]** יוחנן. גרים רש״י ז״ל יוחנן הוא יהואחז, צדקיהו הוא שלום. (ש״מ), הגירסא בהוריות הוא שלום הוא צדקיה הוא יוחנן הוא יהואחז. (גליון), וגירסת דפו״ר: וא״ר יוחנן הוא יוחנן הוא יהואחז הוא צדקי׳ הוא שלום: **יא]** אמאי קרי. (ש״מ) : **יב]** הוה יהויקים לא היה ממלא מקום אבותיו. (ש״מ) : **יג]** קחשיב אמאי קרי. (ש״מ) : **יד]** לבנים ואמאי קרי. (ש״מ) : **טו]** שהיה משולם במעשיו ד״א שלום ששלמה מלכות. (ש״מ) : **טז]** וימלך מלך בבל את. (ש״מ) : **יז]** שנאמר [יחזקאל יז יג] ויבא אתו באלה וכתיב. (ש״מ) : **יח]** תיבות מלך בבל ליתא בפסוק: **יט]** וצלוחית של שמן. (ש״מ) : **כ]** (דברי הימים ב לה ג) ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה׳ תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם עוד משא בכתף. (ש״מ) : **כא]** ת״ר כיצד מושחין את כו׳ הכהנים כמין כי מאי כי אמר רב מנשיא בר גדא כמין. (ש״מ) : **כב]** אהרן וימשח אותו לקדשו ומאן. (ש״מ וכ״ה בהגהות הב״ח) : **כג]** הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן וגו׳ [ותיבת היורד נמחק]. (ש״מ וגליון) : **כד]** כמין שתי מרגליות [תיבת טיפין נמחק]. (ש״מ) : **כה]** המלך להם קחו עמכם וגו׳ והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו [והמוסגר נמחק]. (ש״מ) : **כו]** אי מסיק שתא אי לא לייתי שרגא. (ש״מ) : **כז]** בביתא דהברי׳. (ש״מ) : **כח]** אפילו לסוך, הוא סוף הדיבור, ומתחיל הדיבור: ואהרן ובניו. (ש״מ) : **כט]** קיימי לעתיד. (ש״מ) : **ל]** נמעול כו׳ דבשלמא. (ש״מ) : **לא]** תיבות ואמר רבי אינם בדפו״ר, וכנראה נוספו בשגגה בדפוסים ועי׳ בהגהת ש״מ בגמ׳: **לב]** את ארון הקדש בבית. (ש״מ) : **לג]** מציק שמן. (ש״מ) : **לד]** מזייה. (ש״מ) : **לה]** בביתא דהברא. (ש״מ) :

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ נימא קרא והכהן תחתיו כצ״ל ואות ש׳ נמחק: **(ב)** שם והא בדרי קחשיב. נ״ב ר״ל דקחשיב ליה לדור בעצמו דכתיב השני יהויקים והשלישי צדקיה כו׳ וכן הוא להדיא בהוריות דף י״ב ע״א: **(ג)** שם בתחלה מלך יהואחז והדר מלך יהויקים והדר מלך יכניה והדר מלך צדקיה: **(ד)** שם על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו ומ״ד משיחה: **(ה)** רש״י ד״ה יהויקים וכו׳ דכתיב בו בן כ״ג שנה יהואחז במלכו וכו׳ שתי שנים. נ״ב ולא דקדק באותן ג׳ חדשים:

מוסף רש״י

טעון משיחה. ואי לא משוח בשמן לא הוי כה״ג (המפרש הוריות יא:). **מפני מחלוקת.** דהיכא דאיכא מחלוקת בעי משיחה (שם). **על ממלכתו הוא ובניו.** משמע ירושה היא להם כאדם שמוריש ירושה לבניו (שם). **מורית ליה מלכותא.** אפילו בלא משיחה (שם). **דמלך ראשון הוא.** ממשפחתו דאינו מלך בן מלך (שם). **זה.** דמלכות בית דוד, טעון משיחה, **ואין אחר.** שאינו ממלכי בית דוד טעון משיחה (שם). **בכור למלכות.** שמלך ראשון (שם). **ממלא מקום אבותיו הוה.** דכי מלך אכתי הוה צדיק ממלא מקום אבותיו הוה ואח״כ החמיץ (שם). **שלם במעשיו.** לצדיק גמור הוה בעל מעשים טובים (שם). **ומי הוה שמן המשחה.** בימי יהואחז, דקתני ויהואחז נמשח מפני יהויקים (שם יב.). **תשימו בארגז מצדו.** אלמא גבי ארון הוה קאי וממילא שמעינן דעמו נגנז (יומא נב:). **תנו את ארון הקדש.** והא התם קאי, אלא נגנז (שם). **אתיא שם שם.** דכתיב בארון ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו׳ וכתיב ונועדתי שמה לבני ישראל, וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר מן, מה ארון נגנז אף צנצנת המן נגנז (הוריות שם, וכעי״ז יומא שם לגירסת שמה שמה). **אתיא דורות דורות.** דכתיב בצנצנת המן והנח אותו לפני ה׳ למשמרת לדורותיכם, וכתיב בשמן המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם, מה צנצנת המן נגנז אף שמן המשחה נגנז (הוריות שם). **אתיא משמרת משמרת.** אתיא מקלו של אהרן מצנצנת במשמרת משמרת, דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי (יומא שם). **באפרסמא דכיא.** משחו את יהואחז (הוריות שם). **כמין נזר.** דהדר ליה הודרני באצבעתיה ככלילא (שם). **כמין כי יוני.** שמתחיל למשוח באצבעו בין ריסי עיניו ומושך אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף ככף יוני (שם ועי״ש במסורת הש״ס). **בין ריסי עיניו.** ושם מושחים לכהן כמין כף יוני כדפרישנא (שם). **ויצק משמן המשחה.** והדר וימשח (שם). **שכן נתרבה אצל כלי שרת.** דהוה משיחה ולא יציקה (שם). **משום וימשח.** דוימשח כבר (שם). **כשהוא מספר.** כשהיה מדבר עם אחרים, **עולות ויושבות.** כדי שלא ימעול (שם). **מעלתי בשמן המשחה.** שנגעתי בו כשהלבשתיו (שם). **ואני מעלתי.** שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי (שם). **והורדתם אותו אל גיחון.** אלמא בעי משיחה על המעיין (שם). **וניתלי.** ידליק (שם). **אי משיך נהוריה.** שדולק כל זמן שהשמן בתוכו (שם). **נירבי תרנגולא.** על שם ההוא עיסקא (שם). **אי שמין ושפר.** שמשמנת ומשבחת (שם). **בביתא דהברא.** בית חשך (שם).

א) בבואה (א) לבבואה דבבואה נידע דאתי לביתיה ולאו מילתא היא דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה ב) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא איהא רגיל איניש ב] למיכל ג] ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי א"ל רב משרשיא לבניה כי בעיתו ד] למיזל למגמר קמיה רבכון גרוסו מעיקרא מתני' והדר עולו קמי רבכון וכי יתביתו קמי רבכון חזו לפומיה דרבכון שנאמר 1והיו עיניך רואות את מוריך וכי גריסיתו שמעתא גרוסו על ה]מיא דכי היכי דמשכי מיא תמשוך שמעתכון (ב) ג) אקילקי דמתא מחסיא ו] ולא אפדני דפומבדיתא טב גילדנא סריא למיכל מכותחא דרמי כיפי ד) 2ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני רמה קרני ולא רמה פכי דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם שאול ויהוא שנמשחו מן הפך לא נמשכה מלכותם: **המפטם את הקטרת:** ת"ר ה) המפטם באת הקטרת ללמד בה ז] או למוסרה לציבור פטור להריח בה חייב ח] והמריח בה פטור אלא שמעל ו) ומי איכא מעילה [בריח] ז) והאמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע ב"ל משום בר קפרא גקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה ט] ריח אחר שתעלה תמרתו אין בו משום מעילה [שהרי] אין לך דבר י] אחר שנעשה מצותו ומועלין בו אלמה לא והרי דתרומת הדשן דנעשית מצותה ומועלין בה משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובים הבאים כאחד ח) וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדים הניחא לרבנן אלא לר' דוסא מאי איכא למימר ט) דתניא 3והניחם השם מלמד שטעונין גניזה רבי דוסא אומר כשירין הן לכהן הדיוט ומה תלמוד לומר והניחם שם יא] שלא ישתמש בהן ביום הכפורים אחר יב] משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין יג] תרומת הדשן מאי היא דתניא 4ושמו אצל המזבח מלמד יד] שטעונין גניזה עגלה ערופה מאי היא דתניא 5וערפו שם את העגלה בנחל טו] (מלמד טז] שטעונין גניזה) ולמ"ד שני כתובין הבאים כאחד מלמדין הכא ודאי אין מלמדין משום יז] דהוי תרי מיעוטי בתרומת הדשן כתיב ושמו הדין אין מידי אחרינא לא גבי עגלה ערופה כתיב יח] הערופה אין מידי אחרינא לא ת"ר פיטום הקטרת יהצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל (ג) שבעי' יט] של שבעים מנה מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר כ] של ששה עשר מנה הקושט שנים עשר קילופה שלשה וקנמון תשעה בורית כרשינה תשעה קבין יין קפריסין סאין תלתא כא] קבין תלתא אם אין לו יין קפריסין מביא חמר חיוריין עתיק מלח סדומית רובע מעלה עשן כל שהוא ר' נתן אומר אף כיפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש זפסלה י) כב] חחיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה כ) רש"א הצרי אינו אלא טשרף [הנוטף] מעצי הקטף יבורית כרשינה ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא ל) שאין מכניסין מי רגלים כג] למקדש מסייע ליה לר' יוסי בר"ח דאמר 6קדש כד] היא קדש תהיה לכם כל מעשיה לא יהו אלא בקדש מיתיבי מ) להמקדיש נכסיו והיו בה דברים הראויין לקרבנות כה] הציבור ינתנו לאומנין בשכרן הני דברים הראויין מאי נינהו אי בהמה כו] וחיה תנא ליה אי יינות שמנים וסלתות תנא ליה אלא לאו קטרת א"ר אושעיא באותה הניתנת לאומנים בשכרן כז] דתניא מותר הקטרת נ) מה היו עושין בה היו מפרישין כח] (ממנה) שכר האומנין מומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרים ולוקחין אותה מתרומה חדשה מתקיף לה רב יוסף הא בכולהו מותרות תני חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה והכא לא תני אלא אמר רב יוסף באחד מסממני כט] הקטרת ת"ר קטרת נהיתה נעשית שס"ח מנה שס"ה כנגד ימות החמה שלשה מנין יתירין שמהן מכנים כהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים והשאר ניתנת לאומנין בשכרן ל] כדתניא מותר הקטרת מה היו עושין בה מפרישין (ממנה) שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומת לא] הלשכה

בבואה לבבואה. צל לצלו: **ולאו מילתא היא.** דלא ליעביד איניש הכי דלמא לג] הוי סימנא בישא ומצער נפשיה ומיתרע מזליה: **קרא.** דלעת: **רוביא.** תלתן. והני איכא דגדלי מהר ואיכא דמתקי: **קלקי.** אשפות: **ולא על אפדני דפומבדיתא.** שלסטין היו כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכז.) פומבדיתאה אלוייך אשני אושפיזך: **גילדנא סריא.** דג קטן מוסרח כדאמרי' בפ"ק דמועד קטן (דף יא.) כוורא סמוך למיסרחיה מעלי: **מכותחא דרמי כיפי.** אפילו כותח שהוא משובח וחזק שמשבר את האבן כששופכין הימנו ע"ג האבן אעפ"כ לא תאכלו הימנו כדאמרי' בפ' אלו עוברין (פסחים מב.) שלשה דברים נאמרו בכותח מטמטם את הלב כו': **כיפי.** סלע כדמתרגמינן סלע ס) כיפא: **ואם הריח בה.** בקטרת של ציבור פטור: **קול.** הנהנה מקול הכנורות ונבלים של כלי שרת: **ומראה.** הנהנה לג] ממראה יפה של היכל: **וריח.** הקטרת: ומשני **ריח.** דקאמר אין בו מעילה לאחר שעלתה תמרתו שנעשה מצותו וכי קאמר מעל קודם לכן: **תרומת הדשן.** מועלין בה דכתיב ע) ושמו דמשמע שם תהא גניזתו: **שם את העגלה.** שם תהא קבורתה לעולם: **הערופה.** משמע היא אין אחרינא לא: **הצרי.** שרף נטף כדמפרש לקמן שרף [הנוטף] מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומ"א: **לפורן.** שחלת פ) דמתרגמינן טופרא שחלקה כצפורן: **חלבנה.** גלבנ"א: **שבולת נרד.** חד הוא ובלע"ז שפיג"א: **קילופה.** בשם וזהו לד] שמו קנמון: **(ט' קנין).** סך הכל שס"ח מנין: ד) **יין קפריסין.** שבא ממקום ששמו קפרס. ע"א בגליון יין קפריסין שעושין מקפרא של אילן הוא ששמו קפרס כגון הצלף והקפרס מ"ר: **בורית.** סאבו"ן: **כרשינה.** הבא מאותו מקום. ל"א עשב הנקרא אירב"ה שנוטי"א שעושין ממנו בורית שקורין ספוני מפי הרב הגדול: **רובע.** הקב: **מעלה עשן.** שם עשב: **כיפת הירדן.** עשב הגדל על שפת הירדן: **פסלה.** דכתיב כי כל שאור וכל דבש (ויקרא ב): **חייב מיתה.** כי עייל ביוה"כ דכתיב (שם טז) ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטרת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה: **רשב"ג.** לפרושי אתא: **שפין.** מושחין: **שתהא נאה.** שמחורה היא: **שתהא עזה.** שיהא ריחה חזק: **למקדש.** שבעזרה היו מפטמין: **מסייע ליה כו'.** מדלא לה] מפרש ליה לו] (לברא בשעת שריית) סמנים ויתנו בה מי רגלים מסייע ליה דקאמר כל מעשיה בקדש בעזרה: **המקדיש נכסיו.** קיי"ל ק) סתם הקדשות לבדק הבית: **והיו בהן דברים הראויין לקרבן ציבור.** דקיי"ל המקדיש נכסיו ויש בהן דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ר) הראוי ליחיד מוכרין אותו ליחיד הצריך קרבן והראוי לציבור א"א להקריבו דבעי לקנותו מתרומת הקופות הילכך נותנין אותה לאומנין בשכרן ובגמרא מפרש באומני בית אבטינס שהיו נוטלין קטרת במס' שקלים בפרק התרומה לז] מה היו עושין (פ"ד ה"ד): **הא תנא להו.** התם במסכת שקלים והני ראויין ליחיד כמו לצבור: **בהמה וחיה.** לאו דוקא: **אלא לאו קטרת.** דאינו ראוי אלא לציבור אלמא עושין קטרת מן החולין ובחוץ וקשיא לר' יוסי בר' חנינא: **באותה הניתנת כו'.** לעולם בקודש נעשית לח] ולא הספיקו ללוקחה הימנו עד שהקדישה: **מותר קטרת.** שבכל שנה היה נשאר מאותן ג' מנים יתירין שכהן גדול מכניס ולא היה מקטיר אלא מלא חפניו ונשאר המותר ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך דניסן ראש השנה דתרומת שקלים דאמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה במסכת ראש השנה (דף ז.). לט] ומה היו עושין בו: **מפרישין.** מהקדש בדק הבית את שכר האומנין ש) המחזיקים את בדק הבית: **ומחללין.** את מותר זה על מ] (מותר) מעות דכל זמן שהיא בקדושתה אין רשאין לתתה לאומנין דכל דבר שראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם: ל"ג **תני רב יהודה** אלא ה"ג **בכולהו מותרין תני חוזרין כו' והכא לא תני.** והא מדתני בכולהו מותרין הניתנין לאומנין חוזרין ולוקחין אותן כו' והכא לא תני הכי מכלל דלאו בקטרת גמורה קמיירי אלא בנעשית (ה) חולין וקרי לה ראויין לקרבנות לצבור ותיובתא דר' יוסי בר' חנינא: **אלא אמר רב יוסף.** מאי ראויין דקתני אחד מסממני הקטרת ולא קטרת פטומה: **שס"ח מנין.** דהכי סליק חושבנא דסממנין דלעיל. בורית ויין ומעלה עשן לאו סממנין נינהו:

תוספות קול. לאו היינו קול לוים אלא מיני זמר דכלי שרת וכן ריח דקטורת והתם איסורא מיהא איכא כדאיתא בפסחים אבל להריח יין נסך ונבלה הוי פלוגתא דאביי ורבא בפסחים: **כתיב** ב' מיעוטי. תימה בחד מיעוט נמי סגיא דליכא למילף מאידך דא"כ מיעוטא למה לי: **מלח** סדומית רובע. מפרש ר' משה כהן כלומר דאם אין לו יין קפריסין מביא במקומו חמר חיוורין ומלח סדומית לשרות בהן הצפורן אבל לא שיערב מלח בקטורת למ"ד דקטורת לא בעיא מלח ואפילו למ"ד דבעי מלח היינו דוקא בשעת הקטרה דומיא דכל העולין הטעונין מלח ואמר ר' נתן נמי אף כיפת הירדן היינו לשרות בו את הצפורן: **אם** נתן בה דבש פסלה. בת"כ דבש אין לי [אלא] דברים שאין הדבש יפה לה מנין לרבות הקטורת שהפטמים אומרים שהדבש יפה לה כדאיתא בירושלמי אילו היה נותן בה דבש מעט לא היה כל העולם יכול לעמוד בריחה ת"ל כל דבש: **מסייע** לר' יוסי ב"ח. כלומר מדאמר שנעשית בעזרה ומיהו אפי' אם היו עושין חוץ לעזרה לא היו שורין במי רגלים דלא גרע משופר דאין בו קדושה אלא תשמישי מצוה דקיי"ל דמזרקין ותניא שילהי ר"ה יין או מים מותר לתת בו כדי לנאותו ומי רגלים אסור מפני הכבוד וכ"ש קטרת שנקטר לפני ולפנים ביוה"כ אלא רבותא נקט דאפי' להכניסו לפנים אסור מפני הכבוד כ"ש לשרותו בהן: **אי** בהמה חיה ועוף הא תני לה. דבהמה תני בהדיא ומסיים בפ' התרומה עם שאר נכסים והיינו חיה ועוף: **מפרישין** ממנה כו'. פי' מפרישין מן המותר שהיו משערין ומכוונים כמה יותר אותו מותר מחללין על מעות אומני הבנין ומפרש במעילה טעמא מאי והתם נפקא ליה מקרא דכתיב ועשו לי מקדש ועשו לי משלי:

תורה אור השלם

1. וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָי לֶחֶם צָר וּמַיִם לָחַץ וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ: ישעיהו ל כ
2. וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּיהוָה רָמָה קַרְנִי בַּיהוָה רָחַב פִּי עַל אוֹיְבַי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ: שמואל א ב א
3. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג
4. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
5. וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: דברים כא ד
6. עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: שמות ל לב

הגהות הב"ח

גליון הש"ס

שינויי נוסחאות

מוסף רש"י

ולאו מילתא היא. ... לא ליעבדי (המפרש הוריות יב.). **גרוסו מעיקרא.** כי היכי דהוי מרגלא מילתא בפומייכו ותהוון ידעין למשאל ליה (שם). **תמשוך שמעתכון.** דלא ליפסוק מפומייכו כמעין זה שמושך והולך (שם). **דמתא מחסיא.** הוו תלמידי חכמים ראויים להוראה ותרבות יפה היה בהם, אבל בפומבדיתא לא הוי תרבות מעליא כל כך וקאמר ליה מוטב לו לדור באשפה במתא מחסיא מלדור באפדנא בפומבדיתא (שם). **טב גילדנא סריא.** מוטב לאכול דג קטן מוסרח, **מכותחא דרמי כיפי.** אית דמפרשי מוטב תאכל גילדנא סריא שאין דמיהם יקרים מכותח שאוכלים אותו עשירים ושרים הדרים ברמי כיפי, כלומר במגדלים וחומות גדולות לפי שדמיהם יקרים (שם). **רמה קרני ולא רמה פכי.** זו היא נבואתה שנתנבאית על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותן, במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן השמן ובמשיחת שאול ויהוא כתיב פך (מגילה יד.). **המפטם את הקטורת.** קטורת זרה שאינה של ציבור (פסחים כו.). **או למוסרה.** אחר פיטומה, **לציבור** פטור. מכרת, אבל אם דעתו להגיע לגורכו, **להריח בה.** ועשאה בסממנין הכתובים, **חייב.** כרת, דכתיב (שמות ל) איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת (שם). **והמריח בה.** בקטורת של ציבור, **פטור.** מכרת ומחטאת, דלא חייבה תורה אלא מפטם להריח, **אלא שמעל.** שנהנה מן הקודש ומביא אשם מעילות (שם). **קול.** של כלי שיר שהן הקדש (שם). **אין בהם משום מעילה.** דאורייתא הואיל ואין בהם ממש (שם). **תרומת הדשן.** בכל יום היה נוטל מלא מחתה ונותנה אצל המזבח והיא נבלעת במקומה, כדכתיב והרים את הדשן וגו' ואסורה בהנאה ומועלין בה, כדכתיב ושמו אצל המזבח אלמא טעונה גניזה (שם וכעי"ז זבחים מו.). **ובגדי כהונה.** ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים, דאסורין שוב להשתמש בהן, כדכתיב והניחם שם (פסחים שם וכעי"ז זבחים שם). **וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.** מדלא כתיב אחד ונגמור כולהו מיניה (קדושין כד.) מדהדר כתיב לאידך ולא ילפא מחבריה ש"מ דוקא הני קאמר (פסחים מה.). **והניחם שם.** גבי בגדי יום הכפורים כתיב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם (יומא יב:). **מלמד שטעונין גניזה.** עולמית, ואין הדיוט עובד בהן כל השנה ולא כהן גדול ליום כפורים אחר (חולין קיז.). **כשירין הן לכהן הדיוט.** לעבוד בהן במקדש כל השנה (זבחים מו.) שכהן הדיוט משמש בהן בארבעה כלים (חולין שם) שהן הן הבגדים הראויין לשימוש הדיוט, כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט (פסחים כו.). **ולמ"ד כו' מלמדין.** ר' יהודה במס' סנהדרין בשלהי ארבע מיתות (סז: פסחים שם). **כיפת הירדן.** "גינת ורדים" כך שמה, והיא היתה צריכה לקטורת והיינו כיפת הירדן על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן (ב"ק פב:). **חיסר אחת מכל סממניה.** דכתיב הקטורת, שלמה ולא חסירה (יומא נג.). **מותר הקטורת.** הנותר בכל שנה מתרומה ישנה (שבועות י:) מה שהיה נשאר על שס"ה מנה (מעילה יד: ובהגהות הב"ח: ר"ל דכל שנה פשוטה פחותה שנת הלבנה י"א ימים מן שס"ה). **מה היו עושין בה.** להכשירה לשנה הבאה, דאין לך שנה שאין בה מותר קטורת משלשה מנים יתירים שמפטמין בכל שנה למלאת חפניו ביוה"כ ואי אפשר שיכנסו כולם בחפניו, כדתניא (לקמן) אחת לששים או לשבעים שנה היתה חצייה של שיריים (שבועות י:). **מפרישין (ממנה) שכר האומנין.** מפרישין מתרומת הלשכה שכר אומני בית אבטינס מפטמי הקטורת, דאמר במסכת יומא (לח.) שהיו נוטלין בכל שנה שנים עשרה מנים (שבועות שם, ועי' מעילה שם שפי' בע"א לפי סוגיית הגמ' שם). **ומחללין אותה על מעות האומנין.** מזכין המעות לאומנין על ידי אחד מן הגזברים והרי הן חול ואח"כ יחללו הקטורת עליהם ונותנין אותה לאומנין והרי היא חול וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה, והכי נמי מילתא טפי ולא למכרה ולחזור ולקנותה דזילא מילתא (שבועות שם).

לעזי רש"י

גומ"א. שרף.
גלבנ"א [גלבנ"א]. חלבנה.
שפיג"א [אישפי"ג]. אזוביון.
סאבו"ן [שבו"ן]. סבון.
אירב"ה שנוטי"א [אירב"א שבונייר"א]. עשב סבוני (סבונית).
ספונ"י. סבון (באטלקית).

שיטה מקובצת

וערפו שם את העגלה. עיין בהשמטות: **כתיב ושמו.** גליון כתיב ושמו וכתיב הערופה וקשה תרי מיעוטי למה לי ובחד מיעוט סגי וצ"ע. (תוס'): **הצרי והציפורן.** עיין בהשמטות: **משקל שבעים** שבעים מנה. עיין בהשמטות: **מור וקציעה** שבלת נרד וכרכום ד' אלו של ט"ז ט"ז מנה שבלת נרד בלעז אושפיקנרדי. (תוס'): **הקשט** שנים עשר. עיין בהשמטות: **יין** קפריסין. עיין בהשמטות: **מלח** סדומית. על כל קרבנך תקריב מלח. (תוס'): **מעלה עשן.** כך שמו ולפי שעשנו מתמר ועולה קורא כך והיה מתמר גם אחרים עמו. (תוס'): **כפת הירדן.** עיין בהשמטות: **אם חיסר כו'.** עיין בהשמטות: **מי רגלים.** ממש וגנאי הוא להכניס בעזרה וי"מ עשב שכך שמו ומפני השם שהוא גנאי לא היו לוקחין אותה. (תוס'): **אי בהמה.** דתנן לעיל מיניה המקדיש נכסיו והיו בהן בהמות זכרים עולות נקבות זבחי שלמים. (תוס'): **אי יינות שמנים וסלתות הא תני ליה כו'.** עיין בהשמטות: **בשכרן כדתנן מותר הקטרת.** זהו י"א מנין הנשארים בכל שנה פשוטה. (תוס'): **דתנן** גרסי' ומשנה היא בשקלים (פרק ד). (תוס'): **מפרישין שכר האומנין.** עיין בהשמטות: **ומחללין אותה.** עיין בהשמטות: **חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה.** עיין בהשמטות: **מתקיף לה רב יוסף והא בכולהו מותרות** פי' כגון מותר הקטרת ותמידין שלא הוצרכו לצבור: **באחד מסממני הקטרת.** עיין בהשמטות: **כנגד ימות החמה.** ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה לפי שהיה חסר בשנה מעוברת אבל עתה מה שנשאר בשנת לבנה היו מצרפין אותו עד שנת העיבור עכ"ל. (הרא"ש זצ"ל):

רבינו גרשום

ולאו מילתא היא. דדילמא לא חזי ואפילו הכי ליהדר לישלם **ודילמא חלשא דעתיה** דלא חזא ושמא כיון דקפיד וחליש דעתיה בחנם דילמא ליתרע מזליה: **ורוביא.** תלתן אלו גדלין הן במהרה כלומר כן יגדלו נכסיו: **גירסו. מתני'** ובריייתות **והדר עולו** כדי שתדעו לשאול ולהביא ראיה מהן: **תימשך שמועתכון.** לאורך ימים: **על קלקלי דמתא מחסיא תיבו.** שתדורו שם במקום חכמים: **ולא אפדני.** ולא בפלטין **דפומבדיתא** במקום עמי הארץ: **טב גילדנא סריא למיכל מן כותחא דרמי כיפי.** אע"ג שהוא חריף כל כך שכשנופל על האבן מתבקעת מוטב ליכל גילדנא סריא לפי שהכותח מטמטם הלב: **ואם הריח בה** באותה שעושה לציבור **פטור אלא שמעל:** קול. של שיר: **ומראה.** אם זן עיניו מבית קדש הקדשים: **וריח.** של קטרת: **תימרתו.** [עשנו] הא קודם שעלה תימרתו יש בו מעילה: **והוי תרומת הדשן** שהיה תורם ממנו מלא קומצו ומניחו אצל המזבח זו היא מצותו **ומועלין בו** מי שמזיזו מאצל המזבח: **הניחא לרבנן.** דאמרי טעונין גניזה דאין מזיזין אותן הוו שני כתובין: **פיטום הקטרת הצרי.** שהוא נטף ולמה נקרא נטף שנוטף מעץ הקטף כדאמר רבן שמעון הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף: **הצפורן.** זו שחלת כדתרגמי' נטופא וטופרא: משקל כל אחד **שבעים מנה: מור וקציעה.** זהו קידה: **שבולת נרד.** בלע"ז שפיקו: **הקושט שנים עשר.** מנה: **וקילופה.** לא נתפרשה לנו מה בושם הוא: הללו יוצאין מכלל סמים ובשמים: **בורית כרשינה.** של אותו מקום וי"א כרשינא של חלבי כר בן שנה: **ויין קפריסין.** שעושין מן אביונות מן צלף: **כיפת הירדן.** בושם שגדל על שפת הירדן וי"א רעי של דג והוא עמברא בלע"ז: **אם חסר אחת מסממניה חייב מיתה.** דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש היינו ביאה ריקנית אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות כי בענן כלומר כשהוא נכנס ומקטיר בהליכתו ומעלה ענן לא ימות הא אם חיסר כלום ימות: **רשב"ג אומר.** מפרש מאי צרי: **ששפין בו.** שמכבסין בו **את הצפורן כדי שתהא נאה: כדי שתהא עזה.** כדי שיהא ריחה נודף: **שאין מכניסין מי רגלים במקדש.** בעזרה במקום עשייתו: **מסייעא ליה לר' חנינא.** כל מעשיה עשייתה **לא יהו אלא בקדש** בעזרה: **אי בהמה חיה ועוף הא תנא ליה.** באותה משנה בשקלים ויינות ושמנין נמי **תנא** ליה בהדיא: **אלא לאו קטרת.** ומדקאמר מקדיש נכסיו והיה בהן קטרת אלמא דאותה קטרת עשאה בחול דאי נעשית בקדש דציבור הויא אלמא עשייתה בחול: **אמר ר' הושעיא.** לא בקטרת דציבור קא מיירי דמעשיה בקדש (ומאי) [ואמאי] קרי לה נכסיו **דבאותה הניתנת לאומנין בשכרן** שעושין מלאכה בבדק הבית מיירי: **כדתניא מותר הקטורת.** היינו מותר הקטרת מה שמשתייר מאותן שלשת מנין יתירין אחר שנטל מהן מלא חפניו ביום הכפורים כדאמרינן לקמן: **מה היו עושין בה היו מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין.** דהכי אמר שמואל במסכת מעילה [י"ד.] בונין בחול ואח"כ מקדישין, כלומר היו קונין האומנין משלהן צורכי הבנין ומתקנין אותו וכשהיה מתוקן היו הגזברים נוטלין מעות הקדש כשיעור שנתנו האומנין ומחללין קדושתן על הבנין והיה הבנין קודש והמעות של הקדש יצאו לחולין ואח"כ מביאין מותר הקטרת כשיעור אותן מעות דמי האומנין ומחללין הקטרת על אותן מעות שהיו של הקדש וחזרו הן בקדושתן והקטרת יוצאת לחולין: **ונותנין אותה לאומנין בשכרן.** אותן מעות היו נותנין לבית גרמו ובית אבטינס בשכרן וחוזרין ולוקחין **אותה** קטרת מן האומנין **מתרומה חדשה** מדמי הלשכה ומערבין אותה עם הקטרת חדשה והויא כולה חדשה הואיל ומתרומה חדשה נקנית ואם הקדיש האומן נכסיו בשעה עד שהיה הקטרת בידו באותה קטרת מיירי דמעשיה היו בקדש ולא קשיא: **מתקיף לה רב יוסף.** מי מצית אמרת דבההוא מיירי והא בכולהו מותרות דקרבנות בין בדמים א) בין בהמה **תני** רב יהודה **חוזרין** ולוקחין **אותן** מן האומנין **מתרומה חדשה** ויהיו ראויין לקרבנות וכאן במקדיש נכסיו ואוקמינן בקטרת ולא תני בה חוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה דהא לא קתני הכא אלא ינתנו לאומנין בשכרן ולא קתני חוזרין ולוקחין ומדלא קתני חוזרין ולוקחין ש"מ והיה בהן קטרת דקתני בקטרת דחול קתני אלמא מעשיה בחול וקשיא לר' יוסי בר' חנינא: **אלא אמר רב יוסף.** תריץ הכי והיה בהן דברים הראויין דלאו בקטרת עצמה מיירי אלא והיה בהן אחד מן סמנין הראויין לקטרת ינתנו לאומנין: **שס"ח מנה.** שכך עולה חשבון המנין של אחד עשר סמנין קטרת: שיעור מלא חפניו הוי קרוב לפרס:

א) כ"ה בכה"י, ובכי"ר: בין דמים, ובוילנא נדפס: בין דיין, וכנראה הוא תיקון של העורך.

תנו רבנן א] (א)מותר הקטרת אחת לששים או לשבעים שנה היו מפטמין אותה לחצאין לפיכך יחיד שפיטם לחצאין חייב דברי רבן שמעון בן גמליאל שאמר ב]משום הסגן אבל שליש ורביע לא שמעתי וחכמים אומרים [א]בכל יום מתקן במתכונתה והיה מכנים מסייע ליה לרבא [ג]דאמר רבא ג](שמן המשחה) [ב]שפטמו ד]לחצאין חייב דכתיב [1]והקטרת אשר תעשה כל שתעשה והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ת"ר ה][ג]היו מחזירין אותה למכתשת פעמים בשנה בימות החמה ו]פזורה שלא תתעפש בימות הגשמים צבורה כדי שלא תפוג ריחה וכשהוא [ד]שוחק אומר ז]הדק היטב הדק דברי אבא יוסי בן יוחנן ושלש מנין יתירין [ה]שמהן כ"ג מכנים מלא חפניו ביוה"כ ח]נותן אותה למכתשת בערב יוה"כ ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה כדתניא (ג)[2]דקה מה ת"ל והלא כבר נאמר [3]ושחקת ממנו הדק מה ת"ל דקה כדי שתהא דקה מן הדקה אמר מר כשהוא שוחק אומר היטב הדק הדק היטב מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר"י [ז]כשם שהדיבור רע ליין כן הדיבור יפה לבשמים א"ר יוחנן [י]י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני אמר רב הונא מאי קראה [4]קח לך סמים תרי נטף ושחלת וחלבנה הא חמשה וסמים אחריני ט]חמשה הא עשרה ולבונה זכה חד הא חד סרי ואימא סמים כלל נטף ושחלת וחלבנה פרט סמים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שקיטר ועולה וריחו נודף אף כל דבר שקיטר ועולה וריחו נודף וכ"ת א"כ לכתוב קרא חד פרטא לאיי מיצרך צריכי דאי כתב נטף ה"א מין אילן אין אבל גידולי קרקע לא מש"ה כתב ושחלת ואי כתב י]ושחלת ה"א גידולי קרקע אין אבל מין אילן אימא לא משום הכי כתב נטף וחלבנה לגופיה אתא מפני שריחה רע א"כ מקח לך נפקא ליה ואימא סמים בתראי תרין נינהו כסמים קדמאי [ה]א"כ נכתוב סמים סמים בהדי הדדי (א) וסוף נכתוב נטף ושחלת וחלבנה דבי רבי ישמעאל תני סמים כלל נטף שחלת וחלבנה פרט סמים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר שקיטר ועולה וריחו נודף אף כל דבר שקיטר ועולה וריחו נודף או אינו אלא כלל יא]בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון אמרת לאו הא אין לך עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון אמר מר או אינו אלא כלל יב]בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון אמרת לאו הא אין עליך לדון מאי קושיא הכי קא קשיא ליה יג] סמים בתראי תרי כי סמים קדמאי תרין הדר ושני כדשנין דא"כ נכתוב קרא סמים סמים נטף ושחלת וחלבנה ומאי פרט יד]בפרט ראשון הכי קא קשיא ליה מיני אילנות ילפי מן נטף וגידולי קרקע ילפי משחלת ולילפי נמי מלבונה זכה (ב) טו]דאייתי בחד צד דניתי דבר שריחו נודף ועולה הדר אמר א"כ נכתוב קרא ללבונה זכה במיצעי טז]ותילף מינה אי כתביה יז]לבונה זכה במיצעי הויין תרי עשר אם כן נכתוב קרא לבונה זכה במיצעי וחלבנה לבסוף ריש לקיש אמר מגופה מה לשון קטרת דבר שקוטר ועולה א"ר חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא [ז]כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטרת אביי אמר מהכא [ו][5]ואגודתו על ארץ יסדה: ת"ר [ח]הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים פטור לעובדי כוכבים ולמתים פטור בשלמא בהמה וכלים דכתיב [6]על בשר אדם לא ייסך ובהמה וכלים יח]לאו אדם הוא מתים נמי פטור דכיון דמית ליה מת מיקרי ולאו אדם אלא עובדי כוכבים אמאי פטור הא אדם נינהו לאיי יט]דכתיב [7]ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם והכתיב [8]ונפש אדם ששה עשר אלף א"ל ההוא לאפוקי בהמה והכתיב [9]ואני לא אחוס על כ]נינוה וגו' ההוא לאפוקי בהמה ואיבעית אימא כדקתני תנא קמיה כא]דר"א כל שישנו בסך ישנו בבל ייסך וכל שאינו בסך אינו בבל ייסך תניא אידך הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים לעובדי כוכבים ומתים פטור למלכים ולכהנים ר"מ מחייב ור' יהודה [ט]פוטר וכמה כב]יסוך ויהא חייב ר' מאיר אומר כל שהוא רבי יהודה אומר [י]כזית כג]והאמר ר"י פטור כי פטר ר' יהודה גבי מלכים וכהנים גבי הדיוט מחייב כד]ר"מ ור' יהודה במאי פליגי א"ר יוסף בהא פליגי ר"מ סבר על בשר אדם לא ייסך כתיב וכתיב [10]ואשר יתן ממנו על זר מה סיכה כל שהוא אף נתינה כל שהוא ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא [ט]מה נתינה דעלמא כזית אף נתינה דעל זר כזית אבל סיכה למימשח מלכים וכהנים דברי הכל כל שהוא וא"ר יוסף במאי פליגי רבי מאיר ורבי יהודה גבי מלכים וכהנים ר"מ סבר ואשר יתן ממנו על זר כתיב ומלך וכהן כה]השתא זרים נינהו ורבי יהודה סבר בעינן עד דאיכא זר מתחלתו ועד סופו ומלך וכהן מעיקרא לאו זרים הוו א"ר איקא בריה דרב אמי ואזדו לטעמייהו (ג) דתניא

אחת (ד) **לששים או לשבעים שנה** גרסינן **היו מפטמין אותה לחצאין.** שלא היה צריך לפטם אלא חצי שיעור משום דמותר דששים או שבעים שנה סלקי לחצי שיעור הקטרת פעמים לששים פעמים לשבעים או סמוך להם לפי שאין כל החפניים שוות: **לשליש ורביע לא שמעתי.** כו]שהיו משהין המותר שמונים שנים או צ' או ק' שלא הוצרכו לפטם אלא שליש או כז]רביע ויחיד נמי שפיטם שליש או רביע פטור: **במתכונתה.** לישנא דקרא (ה). אם היה רוצה לפטם הקטרת דבר יום ביומו עושה הילכך יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב: (ה) חצאין דרבא לאו דוקא אלא כל דראוי להקטיר כח]: (ו) **בזורה.** מפזרה: **היטב הדק הדק היטב.** הממונה אומר כן לשוחק: **דיבור רע ליין.** במסכת מנחות בפרק כל הקרבנות (דף פז.) זרק כט]הגיד של שמרים הגזבר הקיש שהגזבר מקיש בקנה למוציא היין ורומז ל]לו ובלא דבור שרע (ז) הוא לנסכים ולא היה מדבר בפיו שהדבור רע ליין: **י"א סממנים.** ולעיל (ט) חשבנו י"א צרי צפורן חלבנה ולבונה מר קציעה שבולת נרד כרכום הרי ח' קושט קנמון קילופה הרי י"א סממנים נאמרו לו למשה ולא ניקבו אלא ד' וכל י"א דבעי לא]ניתיב ובלבד שיהא קוטר ועולה כדדרשינן לקמן בכלל ופרט לב]כדברי ר' ישמעאל: **ואימא סמים כלל.** כלומר ממאי דקרא לחושבנא אתא דילמא למידרש כלל ופרט [וכלל] לחוד הוא דאתא ולא למנין י"א: **קוטר.** שמתמר ועולה כמקל ולא יפליג לכאן ולכאן: **מין אילן.** דהוא צרי: **לגופה אתא.** לאשמועינן דאע"ג דריחיה רע משוינן ליה לקטרת: **אם כן.** דבכלל ופרט וכלל לחוד בעי למידרשיה לא נכתוב קרא סמים אלא קח לך הוה משמע כלל אלא להכי נקט ברישא סמים וכתיב נמי קח לך למידרש כלל ופרט וכלל לקוטר ועולה כדלקמן ולמנין י"א: **דבי רבי ישמעאל.** נמי לג]בעיא י"א מדקתני או אינו (ח) כו' וליכא למידרשיה אלא כדדריש ליה ובעי קוטר ועולה: **כלל** לד]**בכלל ראשון.** כולה מפרש לקמיה: **ונילף נמי מלבונה כו'.** והיינו דפריך או אינו אלא פרט אחרון דהיינו לבונה. לה]בפרט ראשון (ט) מייתי נמי דדמי ליה ולמעוטי דבר [שאין] ריחו נודף ולא קוטר ועולה לו]נאמרה לז]לי כשאר פרטי קמאי דמייתי מאי דדמי ליה: **אם כן.** דכשאר פרטי מייתי ליה נכתביה במילעי בהדי שאר פרטי קמאי והיינו לח]דקאמר לאו: וקפריך ליה הש"ס הא לאו תירוצא הוא דאי כתבה ללבונה בהדי שאר פרטי בין שני הכללות הויין תרי סרי כגון סמים ב' ונטף ושחלת וחלבנה ולבונה הרי ו' וסמים כנגדן הרי י"ב ולהכי לא כתבה בהדי פרט דלא תימא י"ב בעינן ולעולם גמר מיניה: **אם כן נכתביה במקום חלבנה.** דנשמע מיניה די"א הן ונשמע מיניה דאפילו אינו קוטר ועולה ונכתב חלבנה לבסוף דהא השתא מיהא לאו מידי גמרינן מיניה: **ואגודתו.** משמע שכולן ביחד אז על ארץ יסדה: **לאפוקי בהמה.** משום דכתיב בהמה בההוא עניינא דלא סגי דלא קרי להו אדם: **כל שישנו בסך.** כל שהוא עובר כשהוא סך את עצמו או אחרים שמלווה שלא יסוך משמן המשחה לזר: **ישנו בבל ייסך.** מלווים אחרים עליו שלא לסוכו: **למלכים וכהנים.** גדולים לאחר שנמשחו: **מה סיכה כל שהוא.** דלא אשכחן שיעור בסיכה אף נתינה כל שהוא אף על גב דנתינה בעלמא כזית כדמפרש לקמן: **נתינה בעלמא כזית.** דגמרינן מנתינה דונתן לכהן את הקדש דכתיב ביה אכילה (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש וכל אכילה כזית: **מעיקרא לאו זרים הם.** דהא נמשחו מתחלה:

תוספות **אחת לע"ב מפטמין לחצאין.** דבכל שנה מפטמין ג' מנין יתירין הרי לע"ב שנים ר"ו מנין ומחצית שס"ח מנין קפ"ד נשארו ל"ב מנין יתירים ובכל שנה שס"ה ורביע יום הרי ע"ב רביעית יום שהן י"ח יום הסיר אותם מל"ב מנין כי בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בערב נשאר י"ד מנין חלקם לע"ב שנים למלא חפניו של כ"ג יגיע מלא חפניו לכל שנה קרוב לחומש מנה אבל לע' שנה לא היו יכולין לפטמו לחצאין שא"כ היו חסרים ו' מנה ולא היו יתירים אלא ח' מנים ולא היה מספיק למלוא חפניו: **המפטם** פרס שחרית. אמר ר' דהאי שיעורא פרס שחרית ופרס ערבית הלכה למ"מ הוא אם לא הקטירו אלא כזית שחרית וכזית ערבית יצא כדמשמע פרק השוחט: **הדק** היטב היטב הדק. הכי גמירי ליה שהקול מועיל יותר מבשתיקה: **מוקח** לך נפקא. אע"ג דהוי כלל (שאינו אלא פירוש) שאינו מפורש במה מדבר ואמרי' בפ"ק דזבחים דאין דנין אותו בכלל ופרט ומיהו כה"ג בפ"ק דקדושין גבי מרצע ולקחת כלל אע"ג דלקחת לא הוי כלל אלא פירוש: **כל** שישנו בסך. ותימה להאי לישנא בהמה וכלים נמי ליגמור מהכא ולערבינהו וליתנינהו ותרי זימני פטור פטור למה לי: **מלכים** וכהנים ד"ה בכל שהוא. דלא תימא כי היכי דמחייב ר' יהודה בהדיוט בפחות מכזית ה"נ בסיכת מלוה קמ"ל דסגי בכל שהוא:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' שבועות י: ד"ה מותר], ב) [לעיל ה. ע"ש], ג) [יומא מה.], ד) [מנחות פז. ע"ש בתוס'], ה) ע' בבה"ז פירושו, ו) [מנחות כז.], ז) [ע' תוס' פסחים לג: ד"ה ואין נתינה פחות משוה פרוטה שהניחו בתימה אבל לפמ"ש תוס' גיטין כ. ד"ה דלמא וכו' יתיישב היטב וע"ע מנחות ס. תוס' ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ה קונים], ח) [שמות ל], ט) [ע"א],

שינויי נוסחאות

א] תיבות מותר הקטרת ליתא בדפ"ר: **ב]** שאמר משום ר' שמעון בן הסגן. (ש"מ): **ג]** צ"ל קטרת. (גליון). ועי' בהגהת ש"מ להלן: **ד]** לחצאין פטורה שנאמר ובמתכונתו לא תעשו כו' אבל לחצאין עשו קטורת שפטמו לחצאין חייב. (ש"מ): **ה]** ת"ר קטרת היו. (ש"מ): **ו]** נ"א בזורה. (גליון, וכ"ה בדפו"ר): **ז]** אומר היטב הדק הדק היטב דברי. (ש"מ): **ח]** ביוה"כ נותנין אותה למכתשת מערב יוה"כ. (ש"מ): **ט]** חמשה ס"א וחמשה קדמאי הא. (ש"מ): **י]** שחלת [אות ו' נמחק]. (ש"מ): **יא]** כלל ככלל ראשון ופרט כפרט ראשון. (ש"מ): **יב]** כלל ככלל ראשון ופרט כפרט ראשון. (ש"מ): **יג]** ליה כי היכא דקשיא לך אימא סמים. (ש"מ): **יד]** ומאי פרט כפרט. (ש"מ): **טו]** זכה דאפילו בחד לד. (ש"מ, וכ"ה בהגהת הב"ח): **טז]** במילעי ונילף מינה. (ש"מ): **יז]** אי כתביה ללבונה זכה במילעי כו' נכתוב קרא ללבונה זכה במילעי. (ש"מ): **יח]** לאו אדם נינהו. (ש"מ): **יט]** לאיי דכתיב. ס"א ולא כתיב. (ש"מ): **כ]** נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה ריבוא אדם ההוא נמי לאפוקי. (ש"מ): **כא]** קמיה דר' אלעזר. (ש"מ): **כב]** נ"א יתן וע' בב"ש מ"ש בזה. (גליון): **כג]** והא ר' יהודה פטר. (ש"מ): **כד]** מחייב אמר מר ר"מ אומר כל שהוא ר' יהודה אומר כו' במאי פליגי. (ש"מ): **כה]** וכהן נמי השתא. (ש"מ): **כו]** שיהו משהין המותר כו' עד שלא יצטרכו לפטם. (ש"מ): **כז]** או רביע לא שמעתי ויחיד. (ש"מ): **כח]** להקטיר ביום. (ש"מ): **כט]** צ"ל הגיר. (גליון, וכ"ה בדפו"ר): **ל]** לו שרע [תיבות ובלא דבור נמחק]. (ש"מ): **לא]** דבעי ניתי ובלבד. (ש"מ): **לב]** ופרט בדבי ר' ישמעאל. (ש"מ): **לג]** דפ"ר: בעי: **לד]** כלל ככלל. (ש"מ): **לה]** לבונה כפרט. (ש"מ): **לו]** ועולה כפרטי קמאי [תיבות נאמרה לי כשאר נמחק]. (ש"מ): **לז]** נ"א ליה. (גליון): **לח]** בס"א דקאמרת. (גליון, וכ"ה בדפו"ר):

הגהות הב"ח

(א) גמ' סמים סמים בהדי הדדי ובתר הכי נכתוב נטף: (ב) שם ולילפי נמי מלבונה זכה דאפי' בחד לד: (ג) שם ואזדו לטעמייהו. דתנן. נ"ב משנה היא בתרומות פ"ז: (ד) רש"י ד"ה אחת לס'. נ"ב יש ספרים דגרסי אחת לע"ב שנה ועיין בתוס' פ"ק דשבועות דף י': (ה) ד"ה במתכונתה וכו' חייב הס"ד ואח"כ מ"ה לחצאין חצאין דרבא: (ו) ד"ה בדורה מפוזרת הס"ד ואח"כ מ"ה הדק היטב הדק הממונה: (ז) ד"ה דבור וכו' ובלא דבור שרע הוא. נ"ב כך הוא רומז לו שיין זה הוא רע לנסכים: (ח) ד"ה דבי רבי ישמעאל וכו' אינו כו' הס"ד ואח"כ מ"ה הא אין עליך לדון כו' וליכא למדרשיה: (ט) ד"ה ונילף נמי וכו' ומייתי נמי דדמי ליה ולרבות דבר שאין וכו' נאמר כשאר כצ"ל ותיבת לי נמחק:

רבינו גרשום

אחת לע"ב שנה. כל סוף ע"ב שנה היו **מפטמין** את הקטורת אותה שנה **לחצאין** חצי חשבון המנים שאמרנו ולמה כן לפי שמותר הקטרת שני מנין וחצי עד לע"ב שנה עולה חשבונן לק"פ מנים, וחצי הקטרת עולה קפ"ד מנין ואותן ד' מנין שלא מצינו בחשבון המותרות גדילין הן מן אותן משהו שנשתייר מן הפרס על מלא חופניו: ט"א מפי' ר' יצחק זצ"ל הא דקתני מפטמין אותו לחצאין לאו דווקא לחצאין קאמר דהא איבעי ליה לעשות לו שמונה מנים יותר על החצי שהרי חשבון המותרות אינו עולה אלא לק"פ דקסבר מלא חפניו הוה פרס מכוון וכיון שהוא קרוב לחצי תנא לחצאין: **לפיכך יחיד שפיטם.** את הקטרת **לחצאין** כדי להריח בו הרי **חייב** שהרי מצינו פיטום לחצאין במקדש **אבל** פיטום **שליש ורביע לא שמעתי** שיהא במקדש: **וחכ"א בכל יום היה מתקן במתכונתה.** כלומר שלא היה מפטם של כל השנה כולה ביחד אלא בכל יום היה מתקן לצורך שיעור היום ומכניס: **כל אשר תעשה.** הוא דמיחייב אם עשה כמוה להריח **ואפשר** דמפטם מנה של יום **פרס שחרית ופרס ערבית: פעמיים בשנה.** כדי לחדש ריחה: **בימות החמה בזורה.** מפזר **שלא תתעפש** מן החום: בחורף **צבורה כדי שלא תפיג ריחה** מן הקור: **אומר.** הגיזבר **הדק היטב** כל שעה ששוחק מפני שהדיבור יפה לבשמים בשעת שחיקה ודיבור רע ליין בשעה שמקלח כדתנן במנחות זרק הגיר הקיש בקנה [illegible] ם: **וסמים אחריני.** דכתיב חמשה כהני דלעיל: ומאי דוחקא למילף הכי שינויי דחיקי לילף להו בכלל ופרט **ואימא סמים כלל** כו': **דבר שקוטר.** שמתמר עשנו למעלה **אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף** ומהכא מירבי הנך אחריני דלא כתיבי דהנך הוו דבר [illegible] ין לך שקוטר ועולה אלא י"א: **וכי תימא אם כן.** דמכלל ופרט וכלל אתי **נכתוב חד פרטא** נטף: **לאיי.** מכלל ופרט ילפינן **ומיצרך צריכי** כולהו פרטי **דאי כתיב נטף הוה אמינא מין אילן אין** דנטף שרף הוא שנוטף מין אילן קטב: **ואי כתיב שחלת** ולא כתיב [illegible] מאי איצטריך **לגופה אתיא** אע"פ שריחה רע הואיל דקוטר ועולה ואכתי מכלל ופרט מצי יליף: **אם כן** מכלל ופרט יליף **מן קח לך נפקא ליה.** כללא קמא דהכי אשכחן דקיחה הוי כלל דכתיב ולקחת כלל ולא ליכתוב סמים אלא לאו ש"מ סמים למניינא [illegible] ב כדקאמרת דכלל ופרט הוא וחלבנה לגופה אתיא חלבנה **מן קח לך נפקא** כלומר כל מילי דלצורך קטרת אלא ש"מ להכי כתיבא למניינא. ואכתי היכי נפקא מן מניינא **אימא סמים בתראי תרין כי סמים קמאי** ולא חמשה ובצרו להו: **א"כ.** דלא הוויין אלא [illegible] הדדי **וסוף ניכתוב נטף ושחלת וחלבנה** אלא מדכתב סמים לבסוף ש"מ כדאמרן: **דבי ר' ישמעאל תנא.** מכלל ופרט וכלל: **או אינו אלא כלל בכלל ראשון** וכו'. ר' ישמעאל בעי למילף מתרוויהו מכלל ופרט וממניינא דרב הונא דמכלל ופרט יליף כל שקוטר [illegible] מכלל ופרט לחוד קא קשיא ליה אימא סמים בתראי תרין כו': **ונילף נמי.** מן פרט אחרון מן **לבונה זכה** דנייתי **אפילו** הני דלית בהו אלא **חד צד** דומיא דלבונה דריחה נודף ולפיק חד מהנהו דקוטר ועולה ואע"פ שאינו קוטר: **הדר אמר א"כ.** דילפינן מינה [illegible] קודם סמים בהדי אידך פרטי אלא מדכתבה לבסוף ש"מ הא אין עליך לדון בלשון כו': אי משום הא לא איריא דאילו **אי כתבה ללבונה במיצעי הוויין תרין עשר** דאמרי' סמים בתראי שיתא כי הנך ד' דבפרט וב' בכלל אלא הכי מצית למימר **א"כ** דלמילף [illegible] **מיצעי וחלבנה לבסוף** בתר סמים ולא הוויין אלא חד סר אלא מדלא כתבה במיצעי ש"מ דאין עליך לדון בלשון אחרון דמייתי אפילו דחד צד אלא בלשון ראשון מכלל ופרט מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף: **ריש לקיש אמר.** לא צריך למילף [illegible] אלא **מן גופה** מן שם דקטרת **מה לשון קטרת דבר שקוטר ועולה** ולא משכחת לה דקוטר ועולה אלא הנך י"א: **שאין מפושעי ישראל** שחוזרין בתשובה ומתענין **אינה תענית: מהכא ואגודתו על ארץ יסדה.** כלומר כשהן באגודה אחת על הארץ הטובים והרעים [illegible] ה יסדה העולם מתקיים בשבילן: **ההוא.** ונפש אדם דכתיב **לאפוקי בהמה** אתי כלומר דמנפש אדם הוו ששה עשר אלף מלבד הבהמות: **כל שישנו בסך.** שהוא מוזהר אם סך עצמו **ישנו בבל ייסך** חייב נמי האחד שסכו, וגוי כיון דאינו מוזהר אם סך עצמו [illegible] זר שסכו הילכך לגוים נמי פטור: **למלכים ולכהנים.** מאחר שנמשחו בחניכתן: **ר' מאיר מחייב ור' יהודה פוטר.** מפרש לקמן טעמייהו: ואמאי נקיט ר' יהודה שיעור כזית **והא ר' יהודה פטר** (א): **מה סיכה כל שהן.** דמכל דהו יכול לסוך חד אבר **אף נתינה** [illegible] ודה **סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא בכזית.** דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן והא נתינה (דהכא) [דהתם] בכזית דיליף מאכילה דקדש דאין אכילה פחות מכזית **אף נתינה דעל** זר **נמי בכזית אבל** סיכה דמלכים וכהנים שלא בזמן חניכתן **דברי הכל בכל שהוא** דאין בהן נתינה (ב) דלא קרינן בהו זר גמור: **מעיקרא.** בשעת חניכתן **לאו זרים אינהו** גבי שמן המשחה:

(א) נראה דצ"ל פטר גבי מלכים וכהנים: מה סיכה וכו' [המגיה בווילנא] (ב) אולי צ"ל השתא זרים נינהו וקרינן בהו זר גמור: מעיקרא. בשעת חניכתן כו'. [המגיה בווילנא]

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל' ח:
ב [מיי' שם הל' ט]:
נט ג מיי' שם הל' ז:
ס ד מיי' שם הל' ה:
סא ה מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' א ופ"ב מהל' כלי המקדש הל"ג:
סב ו מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הל"ב:
סג ז טוש"ע א"ח סי' תריט סעיף א:
סד ח מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' ו:
סה ט י מיי' שם הל' י:

תורה אור השלם

1. וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַייָ: שמות ל לז
2. וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: ויקרא טז יב
3. וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: שמות ל לו
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל משֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: שמות ל לד
5. הַבּוֹנֶה בַשָּׁמַיִם מַעֲלוֹתָיו וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ הַקֹּרֵא לְמֵי הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ יְיָ שְׁמוֹ: עמוס ט ו
6. עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: שמות ל לב
7. וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל לד לא
8. וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אָלֶף וּמִכְסָם לַייָ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ: במדבר לא מ
9. וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה: יונה ד יא
10. אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: שמות ל לג

גליון הש"ס

גמ' מה נתינה. ע' פסחים לג ע"ב תד"ה ואין:

מוסף רש"י

והלא כבר נאמר. גבי כל ימות השנה ושחקת ממנה הדק (יומא מה.). **שאין בה מפושעי ישראל.** שמצריכן הכתוב בהרצאתן להיותן באגודה אחת (מגילה כה.).

שיטה מקובצת

אחת לששים או לשבעים. עיין בהשמטות: **והא אפשר דמפטם פרס בשחרית.** עיין בהשמטות: **והלא כבר נאמר ושחקת ממנה הדק.** בקטרת של כל השנה: **דאמר ר' יוחנן כשם שהדבור רע ליין.** עיין בהשמטות: **אחד עשר סממנין נאמרו למשה מסיני.** עיין בהשמטות: **א"כ מן קח לך נפקא.** עיין בהשמטות: **א"כ נכתוב סמים סמים.** עיין בהשמטות: **דבי ר"י תנא.** עיין בהשמטות: **או אינו אלא כלל בכלל הראשון.** עיין בהשמטות: **כל שישנו בסך.** בין עצמו בין אחרים דהיינו ישראל: **ישנו בבל ייסך.** אחרים עוברים עליו כשהן סכין אותו אבל הסך את העובד כוכבים ובהמה פטור. (הרא"ש ז"ל): **ר"מ מחייב.** והא דפטור בגוים משום דאינן בסך דהא ר"מ הוא דקאמר בפ' ד' מיתות ב"ד (סנהדרין נט.) אפי' גוי ועוסק בתורה שהוא ככה"ג דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא מחלקינן [נ"א ויש מחלקים] בין אדם להאדם. (הרא"ש ז"ל): **סבר.** עי' תוס' מנחות דף ס ע"א (ד"ה מי בעינן): **ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דזר כו'.** עיין בהשמטות: **דברי הכל כל שהוא.** גליון. ולא לימא לדברי ר' יהודה כמו דלהדיוט בעי כזית ה"ה למלכים קמ"ל. (ע"כ גליון): **הני נמי זרים נינהו.** עיין בהשמטות: **ואזדו לטעמייהו.**